

היברו יוניין קולג'

בית המדרש הישראלי לרבנות

עבודת תזה לקראת הסמכה לרבנות

אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לקבוע עיתים לזוגיות

מגישה: תמר גור

לרבה: איילה מרון שעשוע

ג' באב תשע"ח, 15/7/18

תוכן עניינים

3-6	הקדמה
7-11	מבוא ראשון על יחסים שונים של זוגיות ואהבה במסורת היהודית
12-14	מבוא שני על תהליך זוגי לפני החתונה
15	פרק ראשון- על תהליך העבודה עם הזוגות
16-18	פרק שני – המפגש הראשון , הכרות עם רעיון הטקס וברכות האירוסין
19-22	פרק שני – המפגש השני קידושין , כתובה וברכת שהחיינו
23-26	פרק שלישי – המפגש השלישי- סיכום התהליך הלימודי ומפגש מפגש רביעי לבניית הטקס
27-29	פרק רביעי - "היום הרת עולם " תקופת ההיריון והזוגיות בתוכה
30-31	פרק חמישי – הזוגיות בתוך ההורות – שיגרת החיים בתהליך בניית המשפחה וגידול הילדים
32	סיכום
33	ביבליוגרפיה
34	נספחים- דפי הלימוד

הקדמה

עַל־כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת־אִשׁוֹ וְאֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:¹

התלבטות גדולה הייתה עבורי מה תהיה התזה לרבנות שלי. זו שתעיד על אמונותיי, ערכיי, כישוריי ומהותי כרבה בישראל. לא סוד הוא כי המסע בשנות לימודי הרבנות היה מרתק אך מורכב ומפותל עבורי כמעט בכל מישור בחיי.

המקום בו אני חשה כי אני מממשת את הייעוד שלי כמנהיגה וכמלווה רוחנית (ושני אלו הם הבסיס עבורי להיותי רבה) בא לידי ביטוי גבוה בעבודה עם זוגות לפני חופתן. המשפחה הייתה מאז מעולם ערך גבוה ויש אומרים אף מקודש במסורות היהודיות השונות הן בפולקלור ובאגדה והן בהלכה. בהלכה יש עיסוק כמעט אובססיבי בפסולי חיתון, גילוי עריות, ניאוף ועוד. מוסד המשפחה בעולם בו אנו חיים עובר שינויים וטלטלות רבות ואני כרבה בתנועה שוויונית וליבראלית בוודאי שגאה על האפשרויות שנפתחו בפני אנשים רבים שלא יכלו להקים משפחה בעבר לעשות זאת בדרכן ועל פי אמונתם. לאור כל זאת אני חשה שהשליחות המוטלת על הרב/ה בהכנת הזוג לקראת חופתם היא גדולה ביותר בהרבה מישורים; ראשית לרוב הזוגות המגיעים אלינו זהו המפגש הראשון עם עולם תוכן יהודי ולימוד מקורות, זו כשלעצמה שליחות גדולה עבורי. שנית, השיח המתפתח סביב ערכי המשפחה היהודית, זוגיות, הורות ומקומה של המשפחה בקהילה, בעם ובעולם הוא שיח רוחני, ערכי ומוסרי עמוק שמשאיר חותם הרבה מעבר לטקס החופה עצמו. ושלישית זהו מפגש המאפשר חשיפה לשיח היהודי הליבראלי, ומפגש משמעותי עם רבה הן של הזוג והן של הקהל, על כל השלכות "תיקון העולם" שהמפגש הזה מביא עמו.

"וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם, שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד קְרוֹיִים אָדָם..."² עוד מבראשית תולדות אדם ועולם קודשה הזוגיות ודמות האלוהים מתממשת בדמות אדם המורכב מזכר ונקבה. התובנה כי האדם אינו יכול לממש את עצמו בעצמו בלבד אלא זקוק למערכת יחסים ולקשר של אהבה וברית עם זולתו מושרשת היטב בסיפורי הבראיה.

שני סיפורי הבראיה מתארים בסופו של דבר שתי מערכות יחסים של האדם עם זולתו, זו של האדם הנברא כזכר ונקבה לתוך מערכת זוגית שוויונית מכל בחינה וזו המפורסמת יותר בה הגבר נברא ראשון והאישה נבראת כעזר כנגדו ומצלעו.³

¹ בראשית ב' כד

² בראשית רבה יז, ב

³ במאמרו - "איש האמונה הבודד" מתאר הרב סולוביצ'יק את שני סיפורי הבראיה כחוויה קיומית של האדם ובהמשך המאמר הוא מתאר סוג חדש של בדידות ושל הוויה - "לא טוב היות" ומכך נוצר מרחב חדש של רעות וקרבה בין הזכר

בחרתי בתחילת ההקדמה בפסוק מבראשית מכיוון שהוא מציין את הפעם הראשונה בה התורה מתייחסת לזוגיות וזו אמנם הצהרה דרמטית של תורת ישראל בקדשה את הזוגיות ומתארת תהליך פרידה פיזי של בשר הילד מהוריו וחיבור לזוגתו.

באופן אישי אבקש להציע ולצטט מתוך הברכה השישית שבשבע הברכות, אליה אני מחוברת מאוד ומשוחחת גם עם הזוגות שלי דרכה: "שְׁמַחַתְּ וְרַעִים אֶהְיֶה...". ברכה שאומרת את הדברים כפשוטם ועומקם: שמחה, רעות ואהבה, וזהו עבורי כל הסיפור.⁴ כמו גם האיזון הדק בהגדרה היפה הזו של "רעים ואהובים" האיזון שקיים רק בזוגיות, בין שותפות חברית לזוגיות רומנטית, שעבודה עליו היא אולי הדבר החשוב והעמוק ביותר שיש, מבחינתי, בשיח ועבודה זוגית.

עבורי, ולתפיסתי, זוגיות היא אחד ממקורות הכח הגדולים של האדם. זכיתי ובשנים האחרונות אני מלווה הרבה מאוד זוגות לקראת חופתם והחווייה העמוקה שלי ולשמחתי גם על פי עדותם של מרבית הזוגות, היא שמתהליך ההכנה לקראת החופה עולים נושאים רבים ועמוקים הקשורים לאהבה, זוגיות, תרבות יהודית ורוחניות, מחוזות שרוב הזוגות (הגברים בעיקר) לא חשבו או תכננו להגיע אליהם במהלך ההכנה לקראת החופה.

המסר המרכזי אותו אני מקפידה ללמד ולהדגיש בתהליך העבודה עם הזוגות הוא שהחופה עצמה והלימוד לקראתה מהווים הזדמנות לדבר באופן עמוק ורציני על אהבה וזוגיות. כל פרט וסמל בחופה מלמד על החיים עצמם, אירוסין זו לא רק ברכה, זהו שלב בחיים, קידושין הם לא רק החלפת הטבעות אלא מהות עמוקה נשגבה שיש לשאוף אליה כל הזמן, הכתובה היא לא רק שטר הגנה על האישה אלא ניסוח של ברית האהבה של חוזה, של חשיבות ההחלטה לאן הולכים ולא הליכה עיוורת ועוד ועוד.

כאישה וכרבה רפורמית לעתיד השיח המגדרי הוא בליבת תיקון העולם וככזה אני מחפשת ומאפשרת שיחה כנה, ולעיתים מורכבת ומפותלת, סביב סוגיות מגדריות שונות לאורך הלימוד ובבניית הטקס. ייתכן מאוד שעצם העובדה שמנחת התהליך היא אישה המאמינה מעומק לבה בשיח המגדרי ובשוויון⁵ יוצרת אפשרות לשיחה שאולי בזמן אחר ועם מישהו אחר לא הייתה מתקיימת באותם אופנים. חשוב לי מאוד לראות ולבחון יחד עם הזוג את התפקידים המגדריים בתוך הזוגיות שלהם, ושיחה זו משפיעה באופן מידי על עיצוב הטקס והערכים אותם הוא משדר לקהל ולזוג.

לנקבה. איש האמונה הבודד ע"מ 27.

⁴ מדגישה שוב את מושג הרעות שמציין הרב סולובייצ'יק במאמרו איש האמונה הבודד בהערה לעיל.
⁵ ומניסיוני עם הרבה זוגות עצם הזהות המגדרית הביולוגית אין לו לעיתים קשר לערכים בהם האדם מאמין.

העולם הפמיניסטי והשיח המגדרי פותח צוהר נוסף ושופך אור על הרבה מאתגרי התקשורת והיחסים שבין בני הזוג והשיח המגדרי נוכח מאוד במודע או שלא במודע בתוך הזוגיות. אחת ממטרותיי בעבודה עם הזוגות היא לחנך לגמישות מגדרית, להחלפה של תפקידים, להתנסות ולהבין את החוויה של המגדר השני.

המרחב הזוגי עבורי הוא מיקרו קוסמוס של העולם כולו – הוא מאפשר מקום ליחיד להיות בקשרים משמעותיים עם זולתו, מאפשר תנועה בין תפקידים ונותן חופש לאדם לפעול ולפרוץ גם מחוץ למרחב הזוגי כאשר המרחב הזוגי הוא הבטוח, הקן שממנו יוצאים ואליו חוזרים להיטען בכח ומשמעות. **הזוגיות היא מרחב היוצר חיים ויש לשמור על כל מרכיביו: על היחיד, על היחד, על היצירה המשותפת ועל המשפחה.**

לתפיסתי, כיום אנו חיים במרחב שיש בו המון התעסקות בהורות מודעת, הגשמה עצמית ובחיים התעסוקתיים שלנו כפרטים וכחברה, אך לטעמי לעניין הזוגיות קיימים מעט מידי גופים המפתחים, לומדים ומלמדים נושא חשוב זה. יש תפיסה, מוטעית, שהמעגל הזוגי מתרחב להיות זה המשפחתי ועליו צריך לעבוד, ובכך המעגל הזוגי פעמים רבות הולך לאיבוד ונפגע קשות. אכן נמצא מרכזים לטיפול זוגי אך עצם קיום מרכזים אלו מעיד ומנציח את הבעיה עצמה שזוגיות הוא עניין לעסוק ולטפל בו רק בזמן משבר.⁶ הבחירה שלי היא לעסוק בזוגיות בשורש היסודי והבריאה שלה, אני מכנה זאת: "זוגיות מודעת" ועבורי זהו גם ערך יהודי מאוד מהותי ועיסוק בו מאפשר את המשך קדושת הזוגיות כתא הבסיס שעומד בזכות עצמו וככזה יכול להפוך להיות המכונן למשפחה, קהילה עם ועולם.

על מנת לעסוק בנושא הזוגיות (ונכון הדבר לכל נושא מהותי וחשוב בחיים) אני מאמינה שיש לעצור ולהתבונן באופן רפלקטיבי על חיינו. חיי השגרה בחברה המערבית המודרנית סוגדים למהירות, ליופי ולתוצאה, מעטים המקומות המקדשים את התהליך, את העומק ואת השיחה. דרך ההתבוננות והלמידה מתרחשת באמצעות מקורות מהתרבות היהודית והשיחות הם על אהבה, זוגיות וחיפוש הקודש בחיי המשפחה.⁷

⁶ אני מכירה מספר אנשים וגופים העוסקים בפיתוח בזוגיות גם בזמנים "רגילים" כגון: מרכז פנים בפנים, הרב דני סגל וכלים שלובים, אך רובם ככולם פונים בעיקר לציבור האורתודוקסי.

⁷ בהרצאה שנשא הרב ד"ר מאיר אלק בלונדון ב 1951 (מייסד בית הספר ליאו באק בו התחנכתי) הוא מתאר את האתגר הגדול של החברה המערבית המודרנית ועל היעדר המידתיות שבין ההתפתחות הטכנולוגית להתפתחות המוסרית ועל שינויי הערכים והמשבר העומד לפתחנו. הוא מדבר בכלל על החינוך אך משבר זה אינו פוסח על שום חלק מחיינו.

לאורך השנים זכיתי לפגוש בעיקר זוגות חילוניים שכל אחד מהם הגיע מסיבות שונות לאחר מסע חיפושים על מנת לבחון את האפשרות של עריכת טקס שלא במסגרת הממסד הרבני במדינת ישראל.

לרוב הזוגות הייתה בראשית הדרך התנגדות רבה לשיחה על זוגיות וללימוד משותף של טקסטים בכלל ומאורן הספרים היהודי בפרט כחלק מתהליך ההכנה לטקס. הם לא חשוב שלשם כך הגיעו, אך יצרו בתחושה שזה הדבר הכי חשוב שעשו לאורך כל תכנון החתונה, ואולי בחייהם הזוגיים בכלל.⁸ אני עדה בעבודתי לשני תהליכים משמעותיים שמתרחשים: הראשון קשור בסוג הדיבור שאכנה אותו כאן כדיבור רוחני, רעיוני ורגשי ושאינו מתמצה ומכוון רק להכנה טכנית לקראת החופה, השני קשור בתובנות המתפתחות ממפגש למפגש שלעולם היהודי יש הרבה מאוד להציע לנו לפיתוח והעמקת הזוגיות והאהבה.

בסיום תהליך ההכנה עם כל זוג אני מעזה לומר כי מתרחש כל פעם מחדש קסם אותו אני רוצה לפצח ולהמשיג במסגרת עבודה זאת. אני חשה כי אני מצליחה לייצר שיח זוגי, אישי, ופשוט של המשגה בגובה העיניים של תפיסות יהודיות, רוחניות וטקסטואליות. השיח מצליח לגעת כמעט בכל הזוגות והמגדרים והוא שיח וחוויה שהייתי רוצה ללמוד ולהמשיג אותו על מנת לפתח אותו למרחבים נוספים.

בחלומי שלי אני רואה מרכז זוגיות "עתים לזוגיות" (שם זמני) שמחנך לזוגיות מודעת ועוסק בממד הזוגיות בשלבים שונים של החיים ו"משחזר" באופן כזה או אחר את ההליך שקורה עם הזוגות לפני החתונה:⁹

1. תהליך זוגי לפני החתונה
2. תקופת ההיריון
3. זמן שגרת החיים בתהליך בנית המשפחה וגידול הילדים ומיקום הזוגיות בתוך ההורות

את המבוא לעבודה אקדיש לנושא זוגיות ואהבה במסורת היהודית בו אבחן מספר מקורות המהווים עבורי השראה לתפיסת הזוגיות והאהבה. בפרקים המהווים את גוף העבודה אפרט בכל זמן משלושת הזמנים המרכזיים בהם עתיד המרכז "עתים לזוגיות" לעסוק לכשיקום. את האתגר והבעיה הקיימים בחברה להם אני מבקשת לתת פתרון, את דרכי הפעולה, קהלי היעד ומחשבות ראשוניות לתכניות חינוכיות.

⁸ מתוך עדות של מעל 200 זוגות אשר זו ממה השפה בה דיברו בסוף התהליך.

מבוא ראשון – על יחסים שונים של זוגיות ואהבה במסורת היהודית

זָכַר וּנְקָבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמֵם אָדָם בַּיּוֹם הַבְּרָאָם:¹⁰

פתח רבי אחא ואמר ויאמר אדוני אלוהים לא טוב היות האדם לבדו וגומר... וכי לבדו היה, והרי כתוב זכר ונקבה בראם, ושנינו אדם שני פרצופים נברא, ואתה אומר לא טוב היות האדם לבדו? אלא שלא התעסק בנקבתו, ולא היתה לו סמך כנגדו, מפני שהיתה בצידו והיו כאחד מאחור, ואז היה האדם לבדו.

אעשה לו עזר כנגדו, מהו כנגדו? כנגד פניו, להידבק זה בזה פנים בפנים. מה עשה הקב"ה, ניסר אותו ולקח הנקיבה ממנו, זה הוא שכתוב ויקח אחת מצלעותיו, מהו אחת, זו הנקיבה שלו כמו שאתה אומר אחת היא יונתי תמתי.

ויביאה אל האדם, התקין אותה ככלה והביא אותו להיות כנגד פניו, מאירים פנים בפנים.¹¹

את הפרק על זוגיות ואהבה בחרתי לפתוח בסיפור הנסירה המופיע בצורתו זו בזוהר. זהו סיפור אותו אני מלמדת כל זוג המגיע אליי לתהליך החופה ובעיניי הוא מבטא את מהות הזוגיות, והעבודה והאתגר הזוגי.

על מנת להעריך את עוצמת חידוש הזוהר להלן המקור מבראשית רבה שהוא הבסיס למדרש הזוהר:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ (בראשית א, כו),
 רַבִּי יוֹחָנָן פִּתַּח (תהלים קלט, ה): אַחֲזֹר וְקָדָם צִרְתָּנִי וְגו',
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אִם זָכָה אָדָם, אוֹכֵל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, שְׁנַאָמֶר: אַחֲזֹר וְקָדָם צִרְתָּנִי, וְאִם לֹא הוּא בָּא לִפְנֵי דִין וְחִשְׁבוֹן, שְׁנַאָמֶר (תהלים קלט, ה): וְתִשֶּׁת עָלֵי כַּפְּכָה.
 אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרָאוּשׁ, אֲנִדְרוּגִינוֹס בְּרָאוּ, הִדָּא הוּא דְקִתִּיב (בראשית ה, ב): זָכַר וּנְקָבָה בְּרָאָם.
 אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן, בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרָאוּשׁ, דִּי פְרָצוּפִים בְּרָאוּ, וְנִסְרוּ וַעֲשָׂאוּ גְבִים, גַּב לְכָאן וְגַב לְכָאן.
 (אֲתִיבֹן לִיה וְהִקְתִּיב (בראשית ב, כא): וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו, אָמַר לְהוֹן מִתְרִין סְטְרוּהִי, הִידָּ מָה דְאֵת אָמַר (שמות כו, כ): וְלָצֹלַע הַמִּשְׁכָּן, דְּמִתְרַגְמִין וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא וְגו'.¹²

¹⁰ בראשית ה' ב'

¹¹ ספר הזוהר פרשת תזריע (בתרגום לעברית) עמ' רמט, הוצאת יריד הספרים, ירושלים.

¹² בראשית רבה ח' א'

על מנת להתחיל את העיסוק בפסוק: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ¹³, בוחר המדרש כדרכו לפתוח ולהביא פסוק רחוק מתהילים: אַחֲרֵי וְקָדָם צִרְתָּנִי וְתִשָּׂת עָלַי כְּפָכָה¹⁴:

בפשט המזמור, פסוק זה מדבר על המעטפת אותה מקבל האדם מאלוהים מכל צדדיו, תמיד ובמיוחד כשצרה אופפת אותו. אחר וקדם מכוונים בפשט הפסוק את הלפנים והמאחור של חיינו וגופינו. לאחר מדרש של רבי יוחנן (עליו נדלג במאמר זה) מופיעים שני מדרשים השואלים כיצד נראה האדם הראשון ומתוך כך גם לברר אולי מהי צורתו של אלוהים הרי האדם נברא בצלם אלוהים.

רבי ירמיה דורש את צורתו של האדם הראשון כיצור אחד שלם (אנדרוגינוס) בעל מאפיינים זכריים ונקביים. זהו מדרש התואם מאוד את רוח פשט הפסוק, זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֱתָם¹⁵ וגו'. השני, רבי שמואל בר נחמן דורש ומתאר את האדם הראשון כיצור עם שני ראשים, דו פרצופין שאלוהים מנסרו והופכו לשניים – לזכר ונקבה.

העיקרון המנחה את המדרש הראשון הוא העיקרון ההרמוני, עיקרון הידבקות בעוד שהעיקרון המרכזי המדרש השני הוא רעיון ההיפרדות, ובצורה קשה וכואבת – הנסירה.¹⁶ את עיקרון "הנפרדות" ניתן לראות גם במדרש תנחומא הלוקח את עניין שוני הפרצופים גם לאופי האדם: כשם שאין פרצופיהן שווים זה לזה כך אין דעתן שווים זה לזה.¹⁷ ורגע לפני שנעבור לזוהר אי אפשר מבלי להזכיר את ההשראה הגדולה של חז"ל מהמשתה של אפלטון שנכתב מאות שנים לפני הופעת המדרש בבראשית רבה. באחד מהדיאלוגים במשתה של אפלטון, מלמד אריסטופאנס שבני האדם הראשונים היו יצורים שונים ממה שאנחנו כעת, עם ראש אחד בעל שני פנים, ארבע ידיים, ארבע רגליים ובצורת עיגול. יצורים אלו נקראו אנדרוגינוס כשיסודות זכריים ונקביים טבועים בתוכם. יצורים אלו היו מאוחדים ומחוברים וכשהרגישו חזקים דיים, החליטו להתמרד כנגד האלים. כעונש על חטאם חתך זאוס את האנדרוגינוס ופיצל כל אחד מהם לשניים, מה שהותיר כל אחד מהם כחצי בלבד המתגעגע ומחפש אחר החצי האבוד שלו.

¹³ בראשית א, כו

¹⁴ תהילים קל"ט ה'

¹⁵ בראשית א' כ"ז

¹⁶ בהמשך טוענים כלפי רבי שמואל: כיצד אתה מסביר שנאמר "אחת מצלעותיו"? והוא מסביר שצלע בתרגום לארמית משמעו "צד" וכך אחת מצלעותיו זה אחד משני צדיו, אלוהים מנסר את האדם הדו פרצופי בגבו, בצדו.

¹⁷ תנחומא, פרק כ"ז סימן י'

היצורים היו עגולים ומשולים לשלושת גרמי השמיים : היו אלו ששני גופיהם היו גברים (וזאת השמש הזכרית) כאלו עם שני גופים של נשים (וזה כדור הארץ) וכאלו מעורבים. (וזה הירח שאין לו אור משלו כלל) האנדרוגינוס שהתפצלו מיצורים חד-מיניים הפכו לחד מיניים בנטיות המיניות שלהם בעוד שאלו שהתפצלו מיצורים דו-מיניים הפכו להטרוסקסואלים.¹⁸

חידוש מדרש הזוהר :

המדרש פותח בשאלה על הפסוק : "וַיֵּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִטּוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבָדוֹ..."¹⁹ ותוהה המדרש, מדוע כך נאמר? הרי כתוב לפני כן : וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצִלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:²⁰

וזה תשובתו המפתיעה של המדרש : "...אלא שלא התעסק בנקבתו, ולא היתה לו סמך כנגדו, מפני שהייתה בצדו והיו כאחד מאחור, ואז היה האדם לבדו..."

המילה "לבד" מקבלת במדרש הזוהר משמעות קיומית, לבד הוא לא זה שחי לבדו ללא זולת על ידו, אלא אדם הנמצא בקרבה פיזית עם אדם אחר אפילו מאוד קרובים אך אינו מתעסק עם זולתו ואינו פוגש אותו.²²

הנחת היסוד של המדרש כי האדם נברא כזכר ונקבה והיא נסמכת על פסוקי סיפור הבריאה שבפרק א'. מדרש הזוהר אינו רואה שני סיפורי בריאה שונים אלא תהליך בריאה אחד מיצירה אחת ועד לנסירה ולהפרדות הזכר מהנקבה.

היסוד המפתיע במדרש הזוהר הוא שרק עיקרון ההפרדות הוא זה שמאפשר את המפגש המיוחל בין פני הזכר לפני הנקבה.

גם את הביטוי : אחת מצלעותיו" דורש הזוהר באופן מפתיע : "זה הוא שכתוב ויקח אחת מצלעותיו, מהו אחת, זו הנקיבה שלו כמו שאתה אומר אחת היא יונתי תמתי". בבראשית רבה המדרש הוא על המילה "צלע" ומההשוואה לתרגום בארמית הם מסיקים שמדובר ב "צד". אלוהים ניסר את האדם באחד משני צדיו, משמע בגבו.

¹⁸ כל כתבי אפלטון, כרך ב', עמ' 116.

¹⁹ בראשית ב' י"ח

²⁰ בראשית א' כ"ז

²¹ הנחת היסוד של המדרש בזוהר הוא כי מדובר בסיפור בריאה אחד ולא בשני סיפורים כמו שמחקר ביקורת המקרא המודרני מציע.

²² תפיסה זו מהדהדת את אמירתו של הלל הזקן במסכת אבות באומרו : ובמקום שְׂאִין אֲנָשִׁים, הַשֵּׁתָּדֵל לְהִיטֵל אִישׁ : כמו בזוהר, לדעתי אין הכוונה באמירה למקום שהוא ריק מאנשים ממש באופן פיזי, אלא למקום בו התנהגות אנושית אינה נמצאת. ואז הבדידות תהומית בהרבה.

הזהר דורש את הביטוי "אחת מצלעותיו" על הפסוק משיר השירים שזו היא בחירה מרתקת ויפה כשלעצמה: אַחַת הָיָא יוֹנְתִי תַמְתִּי²³ ו"אחת" היא אחת מתוך שתיים אלא האחת והיחידה! "יונתי תמתי" - הנקבה קשורה לגבר בגפו והנסירה מאפשרת לאיחוד מחדש של שתי ישויות הנפגשות פנים אל פנים לראשונה.

הנסירה או תהליך ההפרדות הוא תהליך אנרגטי ורוחני המאפשר פגישה. כשהיו אדם וחוה אדם אחד; זכר ונקבה בראם, הם עדיין לא נפגשו ועל כך אומר המדרש: לא טוב היות האדם לבדו. אי אפשר להיות ביחד כאשר אנו מפנים גב אחד לשני. האיחוד והאחדות מחייב הפרדות ולעיתים נסירה קשה וכואבת. הדרך למפגש ליחסי "אני אתה" בלשונו של בובר עוברת בתהליך הפרדות ובניית זהות עצמית חזקה ונוכחת בעולם. ואז נוצר מרחב שלישי, "המרחב הזוגי" בנינו. ואותו צריך לתקן ועליו צריך לעבוד, כל עוד כל אחד משמר גם את הנפרדות. אחרת, כאפשר אנחנו "אחד" יש בהכרח ויתור על אחד או יותר בתוך הקשר.

זהו מסר שחשוב לי מאוד לחדד בעבודה עם זוגות – בסופו של יום "האחד" הוא העבודה הרוחנית של כל האמונות והדתות: פעמיים ביום אנו אומרים וומכוונים לאחר באומרנו "שמע ישראל". אך חווית האחד יכולה להיות גם רעה ומעכבת. לעיתים חייבים את מרחב הנפרדות על מנת לייצר מרחב זוגי מחדש. לכל אדם קיימים עולמות שלמים שאינם קשורים לבן הזוג שלנו ואין זו פשרה או ויתור, המרחב הזוגי הוא המרחב עליו צריכים לעבוד ביחד. זהו המרחב המקנה ומעניק חיים, למרחב הזה – הזוגי, גדלים הילדים, במרחב הזה מתפתח התא המשפחתי.

העבודה הנדרשת מזוג היא על המרחב האחד המשותף ועל תיקונו ולא על תיקון האחד את השני. הרבה זמן מחיי אנו מקדישים בלתקן אחד את השני בזוגיות ופחות מידי בליצר את המרחב הנוסף – מרחב הברית, מרחב השיתוף והאהבה. טענתי ואמונתי היא שבמרחב זה בו מתאחדות הנפשות והיסודות הזכריים והנשיים יכול להתפתח מרחבים נוספים של הורות ומשפחה.

התוספת של הזהר על מדרש חז"ל:

"ויביאה אל האדם, התקין אותה ככלה והביא אותו להיות כנגד פניו, מאירים פנים בפנים". הביטוי פנים בפנים מרמז לפגישה האינטימית של אלוהים עם עם ישראל במתן תורה- וכך נאמר: פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ. אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת דְּבַר ה' כִּי יִרְאֶתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר. אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ...²⁴²⁵

²³שיר השירים ו' ט'
²⁴דברים, ה, ד-ו

הנסירה היא ההתחלה של הנפרדות - הנסירה היא הפרדות אבל הזוהר מעמיק ומחדש על המדרש בבראשית רבה שזו לא סתם הפרדות אלא הכרח להיפגש – ויביאה אל האדם, התקין אותה ככלה והביא אותה להיות כנגד פניו מאירים פנים אל פנים.

על פי בובר "כל החיים הם פגישה"²⁶. האתה - THOU נקרא אלי ומתרחש. אני נכנס למערכת יחסים, אני יכול לממש את "האני – אתה" רק בכל מהותי, בכל היותי, המימוש וההגשה אינם יכולים להתקיים בלעדי ואינם יכולים להתקיים רק על ידי. "יחסי" אני – אתה" הם מעצם טבעם ישירים ובלתי אמצעיים"²⁷ לסיום דברים אלו על זוגיות ואהבה אני בוחרת להביא את שירו היפה של יעקב גלעד פנים אל מול פנים:

פנים אל מול פנים
פגישה באמצע החיים
הגענו אל עצמנו
ממקומות כל כך שונים.
העיר נראית אחרת
כאילו לא היינו פה,
הלילה את נשאר
חכי איתי לבוקר שיבוא.
אהבנו פעם באמת ובתמים
אהבנו כמו שילדים יודעים
עלי וגם עליך רואים את השנים
ואת יפה, פנים אל מול פנים.
פנים אל מול פנים
אולי רק פעם בחיים
הזמן סוגר עלינו
מעגל של שינויים.
אז מה עבר עליך
ומה מביא אותך לפה,
הלילה את נשאר
חכי איתי לבוקר שיבוא.

אפשר לחיות חיים זוגיים שלמים, אך במקביל. לנהל מרחב משותף הנקרא בית או ילדים, אך במקביל. לא להיפגש באמת. האתגר הגדול הוא הנפרדות והמפגש, והמפגש יהיה כזה של "פנים לפנים" לראות אחד את

השנייה באמת, להבין, לתת מקום, לראות זה את זה לא רק כשותפים אלא כאוהבים.²⁸

אני חושבת שאחד מתפקידנו כאנשי ונשות רוח, כמי שמאפשרים הסתכלות רפלקטיבית על החיים הוא להזכיר את חשיבות השינוי שהזוהר מביא, המפגש המחודש- פנים אל פנים.

²⁵ מקור נוסף המתאר אינטימיות בין אלוהים למשה בפרשת בהעלותך במדבר יב: וַיֹּאמֶר, שְׁמָעוּ-נָא דְבָרִי; אִם-יִהְיֶה, נִבְיָאִים--יִהְיֶה בְּמִרְאָה אֵלָיו אֶתְנִדָּע, בְּחֹלֹם אֶדְבָּר-בּוֹ. זֶה-לֹא-כֵן, עֲבָדִי מֹשֶׁה: בְּכָל-בֵּיתִי, נֶאֱמָן הוּא. חָפָה אֶל-פֶּה אֶדְבָּר-בּוֹ, וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָתִי, וְתִמְנַת יְהוָה, יָפִיט; - פסוקים המבטאים את הכח שיש לאינטימיות הזוגית להיות המקום האמיתי בו גם מתרחשים הדברים הקשים, המרחב הזוגי הוא לא חלום או פנטזיה הוא מציאות.

²⁶ השתמשתי בתרגום של WALTER KAUFMANN ע"מ 62

²⁷ ע"מ 62

²⁸ כאן אנו סוגרים מעגל עם הברכה של "רעים אוהבים" אשר הוזכרה במבוא.

מבוא שני - על תהליך זוגי לפני החתונה

”יצאתי אל משוש חתן וכלה וראיתי על פניהם תקווה עדינה עד מאוד”^{29 30}

כשזוג החי בקהילה בעלת אורח חיים הלכתי עמוק ומחייב בוחר להתחתן, זוהי החלטה והכרעה משמעותית ועמוקה. ואילו בציבור הכללי, שאינו חי לרוב בקהילה ובפרט שלא בעלת אופי הלכתי עם אורחות חיים מחייבים, אנו מוצאים תכנים שאינם עוסקים במחויבות אלא באסתטיקה של האהבה ושל הטקס. מעט נמצא מרחבים המעודדים ומאפשרים שיח עמוק סביב שאלות יסוד לגבי ההחלטה על עצם קיום טקס, בחינת החוזה שאנחנו נכנסים אליו. מעטים הזוגות אשר סביב חתונתם משקיעים זמן ואנרגיה בתוכן ולא רק בצורה.

הזמן לפני החתונה הוא עבורי זמן של ”עת רצון“, זמן בו אנשים מחפשים משמעות, מבקשים להשקיע בעצמם, בזוגיות, באירוע הגדול המתרגש לקראתם. אני מאמינה שכל זוג היה רוצה לצקת בתקופת ההכנה ובוודאי בטקס עצמו תוכן, משמעות וייחודיות. ומכך שיש לנו אפשרות יפה ורחבה להביא לזמן הזה שפה רוחנית, רגשית, יהודית עמוקה.

האתגר הגדול שנמצא בבסיס הדרך בה מתנהלות רוב החופות בציבור הכללי היום הוא היחס אל הטקס בשני רבדים; הרובד הראשון הוא ברירת המחדל בה רוב הציבור הישראלי הולך באופן אוטומטי למסד הרבנות הראשית ובכך מחזק גוף שהרבה מהזוגות מתנגדים למה שהוא מייצג, אך במעשינו זה אנו מאפשרים לו את הסמכות לקבוע ולנהל את הרגע המקודש ביותר בחיינו עד לרגע זה. הממסד האורתודוקסי קובע את שפת הטקס, תכניו, ערכיו ואלו פעמים רבות סותרת את האמונות הכי בסיסיות ואת הערכים עליהם מושתתת הזוגיות אותה היה רוצה הזוג לקדש, לציין ולחגוג. בעצם הליכתנו ותמיכתנו ברבנות אנחנו מחזקים את המונופול של הרבנות האורתודוקסית במרחב הישראלי הציבורי.

²⁹ זלדה, מתוך השיר 'בשעה מהורהרת זו', שירי זלדה עמוד 141
³⁰ למרות שאני מאוד אוהבת את השיר הזה ומשתמשת בו רבות כברכת כלולות, אין להתעלם מהאתגר המגדרי הניצב לפתחנו בו זוגות חד מיניים מתחתנים. מצאתי בסיס דור "בכל לבבך" מקהילת בית שמחת תורה בפיוט לכה דודי לקראת כלה את הסיום הבא באחד מבתיו של הפיוט: "ישיש עלייך אלוהיך, כמשוש לב באהבה" איני רואה פתרון שפתי אמתית בעת הזאת לאתגר המגדרי במציאות ובשפה, אך עצם הניסיון והשיחה סביב סוגיה זו הוא חשוב ומשפיע כשלעצמו.

מעבר לפוליטיקה, האתגר החשוב יותר הוא שרוב הזוגות משאירים את האחריות על הטקס החשוב והפומבי בחייהם בידי אדם זר שאינם מכירים שלרוב אינו מייצג את דמותם ואת עולם הערכים האמונות שלום ובכך הזוג הופך להיות אורח ברגע שלו עצמו והזרות והניכור הקיימים ממילא לעולם היהודי הולך ומעמיק.

הרובד השני מתגלה בפער שבין הצורך של הזוג לעסוק בשאלות הרוח והתוכן של טקס החופה לעניינים הלוגיסטיים המלווים את ארגון החתונה.

זוגות רבים משקיעים את רוב מרצם, כספם וזמנם בלוגיסטיקה הכרוכה בארגון החתונה ולא משאירים אנרגיה ומרחב נפשי ורגשי לעסוק בטקס עצמו. הטקס הופך בין ארגון הפרטים הטכניים לשולי, מעין הכרח המציאות ומתוך כורח חברתי או משפחתי, לא רלוונטי באמת לרוב הזוגות ולפעמים אפילו מעיק. בכך הזוג מפסיד את האפשרות העמוקה לאמירה, ללמידה, להיכרות מחודשת שלו עם עצמו, עם בן זוגו ועם המסורות היהודיות. ולאפשרות לפתוח צוהר לקהל לחלק מאלו הרגע הפומבי ביותר בחייו. לעיתים קרובות מוצא הזוג את עצמו עומד כאורח זר מתחת חופתו ומכאן מובנת בחירת רוב הזוגות ורצונם לטקס מהיר שרק יעבור ללא תקלות ומהר.

מהמפגש המתמשך זה שנים רבות עם זוגות אני רואה כי הסיבה למציאות העגומה היא בורות וחוסר הידע. החוויה הנוכחת בחיי רוב הזוגות היא ש"זה לא שלנו" ואין לנו הכלים לגעת או לשנות את זה.

על מנת שתהיה חתונה משמעותית ושתהיה לנו ולזוג אמירה, שיש לנו דרך להשפיע, לגעת, לשנות. לתפיסתי, בשביל להגיע למקום הזה צריך לנכס את הטקס, ללמוד, להבינו לעומקו, להרגיש שייכות אליו, ולאור הידע והלימוד המשותף לעצב אותו בדרכנו ושפתנו. לרצות לקבל ולקחת אחריות על הרגע המקודש עצמו ומתוכו ובאופן רחב יותר גם על זהותנו היהודית התרבותית והחברתית. בהקשר זה יפים דבריו של עמוס עוז על האתגר האנושי לגעת בטבע, בעצמך, בזולת הן מבחינת האפשרות לגעת בתרבות היהודית ולנכסה לעצמנו והן האפשרות לגעת האחד בשני ולייצר את המרחב הזוגי הרוחני שבין שני בני אדם :

"... איש ואישה באהבתם נוגעים זה בזה ואף משנים זה את זה דרך אהבתם. וכן הורה וילדו. אחים ואחיות. אדם וחברו. אדם ותרבותו, מורשת אבותיו. אדם ובית מגוריו.

בתנאי שהנגיעה והשינוי יהיו הדדיים, "דו-סטריים": בעוד אתה משנה את הנפשות הקרובות לך או את סביבתך או את נפיקך, היה מוכן להינגע ולהשתנות על-ידם. בעוד אתה מעצב את העולם, הנח לעולם לעצב

אותך. ארץ ישראל אינה המוֹזִיאֵן של אלוהים. שום מקום אינו המוֹזִיאֵן של אלוהים. שום זולת או חפץ, חי או דומם, אינו חפץ של פולחן. מותר לגעת ומותר לשנות, כל עוד אתה עצמך מוכן להינגע ולהשתנות.³¹

האפשרות לייצר מספר מפגשים בהם אנחנו לומדים על הטקס ובמהלכם אורגים ורוקמים את הטקס יחדיו פותחת צוהר לשאלות בכלל של זהות, מסורת וחידוש, זוגיות משמעותית ועוד. ממעט ניסיון שצברתי אני מאמינה, במשמעות שלנו כרבנים בשלב הזה בחיי הזוג ולא רק כעורכיות הטקס. פעמים רבות "עת הרצון" הזו מאפשרת שיח עמוק על זהות, זוגיות, קשיים, התלבטויות, מחשבות על בית, על ישראל ועוד ועוד.

זכיתי להשיא בשנים האחרונים כמאתיים וחמישים זוגות שונים ומגוונים, אשר הגיעו אלי ממקומות שונים, מרקעים שונים, עם מוטיבציות ונקודות פתיחה שונות ומגוונות. במבט לאחור, אני יכולה לומר כי כמעט כולם הינם 'סיפור הצלחה' בדרכם שלהם, ואין זה משנה עד כמה הייתה עמוקה ההתנגדות מראש.

מרבית הזוגות העידו ושיתפו כי הטקס היה "הרבה יותר מטקס" וכי "הלימוד היה הדבר המשמעותי ביותר שעשו סביב החתונה", וכי זו הייתה "הפעם הראשונה בחייהם בה הרגישו חלק מהתרבות אליה נולדו", וכי "זו הייתה חוויה זוגית, אישית ומעצבת בבני האדם הבוגרים שהם נהיו ובמי שהם רוצים להיות" ועוד ועוד התייחסויות מרגשות ועמוקות על משמעות התהליך והלימוד המשותף, שכאמור הטקס לבסוף היה רק הדהוד של חלקו.

בעבודתי אבקש לחלוק ולהמשיג את הדרך בה אני בוחרת ללמוד יחד עם הזוגות, את החלוקה שאני עורכת בין חלקי הטקס השונים ואת נקודות השיח והלימוד העולים לאורם. טקס החופה המסורתי מאפשר חיבור לנקודות, רגעים, חוויות וערכים המעסיקים כל אדם באשר הוא אדם מראשית ימי אדם ועד ימינו אנו.

מתוך התפיסה כי "לכל זמן ועת לכל-חפץ תחת השמים"³² אני נותנת לכל אחד מחלקי החופה את המקום בלימוד כחלק עצמאי הפוגש את הזוג בתחושות, רעיונות והלכי מחשבה ורוח שונים. כל חלק הופך בתהליך הלימוד ליחידת לימוד עצמאית, ומתוך כך מגיעה לבסוף גם בניית הטקס השלם.

³¹אהבת הארץ - נגד שמירת הטבע. "מקום למחשבה", ג'רמי בינשטיין, הוצ' מכון השל, 2000, 9-108.

³²קהלת פרק ג' פסוק א'

פרק ראשון – על תהליך העבודה עם הזוגות

כבר משיחת הטלפון הראשונה, אני דואגת לחבר את בני הזוג לערך הבחירה שלהם בטקס וברב/ה. הטלפון הראשון שלהם אליי הוא אמנם תנאי הכרחי לתחילת התהליך אך בוודאי שאינו מספיק לתחילת תהליך עמוק של בחירה להיפרד מברירת המחדל של הרבנות הראשית בחיי הציבור הישראלי ובוודאי עוד לא בחירה מודעת לחתונה שוויונית ועוד זאת המונחית על ידי אישה.

מאוד חשוב לי כבר בשיחת הטלפון לייצר שפה הכוללת מושגים של אחריות, לימוד, ושוויוניות וכך אני מגייסת אותם לרעיון הבחירה והאחריות ולהמשך התהליך הלימודי. דומה הדבר לתהליך לימוד של הגר שבשלב הראשון מלמדים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת חמורות ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו.³³ חשוב לי להדגיש לזוגות עוד מראשית הקשר שהתהליך הוא תהליך לימודי רציני ומעמיק ויש לנו יחדיו הזכות והאפשרות באמצעות הטקס לעסוק בעניינים חשובים כמו אהבה, אחריות, מחויבות, זוגיות וחיבור ליהדות. אני מופתעת לא פעם שלמרות שהמושג "לימוד" זר להם ואף מפחיד אותם, ולמרות שהתהליך דורש התגייסות גדולה יותר מבחינתם מרוב האלטרנטיבות השונות, הם מאוד מתחברים ותגייסים לרעיון ולמהותו. ובסופו, לרוב לא מבינים איך זה לא תמיד נראה כך.

תהליך הלימוד כולל לרוב ארבעה מפגשי לימוד – בשלושת המפגשים הראשונים אנחנו עוסקים³⁴ במקורות המרכיבים את הטקס עצמו, מפרקים את הטקס לחלקיו השונים, מבינים אותו את הסדר שלו לעומקו, מבחינים בשכבות השונות מבחינה היסטורית, לומדים על מנהג והלכה, משוחחים על הרעיון המנחה של התרבות היהודית בכלל של מסורת וחדוש אז והיום בכלל ובטקס החופה בפרט, ומתוך הלימוד עולות וצפות גם שאלות על זוגיות ואהבה עמוקות יותר.

במהלך המפגשים אנו לומדים את מהלך הטקס לפי סדרו, בכל מפגש חלק אחר - את מהותם, מקורם, הרעיונות והערכים העומדים בבסיסם של החלקים השונים, וחושבים ביחד כיצד כל חלק יכול לבוא לידי ביטוי בחופתם. במפגש הרביעי והאחרון אנו בונים מחדש את הטקס שהוא רק שלהם עם הבחירות והדיוקים שלהם וזאת מתוך ידע והכרות מעמיקה של כל חלק וחלק. חשוב לציין כי אנו נשענים על הטקס היהודי שפי שהתקבע, ומתוכו יוצאים. מתוך אמונה בחשיבות הטקס הזה וזהותנו התרבותית והחברתית בתוכו, ובחשיבות המוכר והידוע בטקסים בכלל.

³³ יבמות מ"ז ע"ב

³⁴ אנחנו לומדים, מתמודדים ומשוחחים ונראה לי שלא סתם בחרה ההלכה לברכה לפני לימוד תורה את המילה : "לעסוק בדברי תורה" הכולל עבורי את המרכיבים הנ"ל של תהליך הלמידה.

פרק שני - המפגש הראשון

הכרות, עם רעיון הטקס וברכות האירוסין

המפגש הראשון הינו מפגש הכרות במישורים רבים, ראשית עלי להכיר את הזוג, כל אחד בנפרד, וכזוג. מאילו משפחות הם מגיעים ומהם מקורות ההשראה ובית גידולם, איזו חתונה הם מדמינים בראשם, מדוע החליטו דווקא על חופה כזו וכו'.

המפגש נפתח בשיחת פתוחה, כנה ופשוטה ולרוב מתפתחת זו לשיחת היכרות עמוקה הכוללת בין השאר גם את הצגת תפיסת עולמי על היהדות, הזוגיות והאהבה וכמובן על החתונה ועל התהליך שנעבור כאן יחדיו.

אנו משוחחים על חשיבות הטקסיות בחיינו ועל העיקרון של מסורת וחידוש ביהדות בכלל. ולאחר שיחה קצרה על ההתפתחות ההיסטורית של הטקס אנו עוברים לחלק הראשון של הטקס - ברכות האירוסין.

חלקו הראשון של הלימוד עוסק בשאלת היסוד מדוע בכלל לקיים טקס חופה ? את השאלה הזו אנו בוחנים באמצעות דבריו של איתמר לפיד, מחנך ועורך חופות חילוניות בארגון הוויה³⁵. באמצעות הקריאה בדבריו של איתמר אנו מדגישים את ערך הבחירה וחווים את עצמת הרגע של הבחירה העמוקה אותה אנו מבקשים לחגוג. איתמר מחבר אותנו במילים פשוטות אל רעיון גדול של לימוד וטקס החופה בשפה שמחברת זוגות חילוניים.³⁶

לאחר מכן, אנחנו לומדים את ההיסטוריה של הטקס - כיצד הוא התפתח, מה השתנה בדרך, מה ממנו הלכה ומה מסורות ומנהגים שונים, שיח על מסורות שונות של תרבויות שונות ועוד. כך גם עולה שיח על היהדות כתרבות משתנה ומתפתחת המייצגת את הלך הרוח של התקופה והקהל, ומכך גם לנו הזכות ואף החובה לקיים מצוות "החזרת עטרה ליושנה" לשנות ולהשתנות ברגישות, באומץ ובאחריות.

בשלב הבא אנו עוברים לשיח על ערכם של טקסים וסמלים בכלל, על חשיבות העדים לטקסים שבחיינו ועל מקומו וחשיבותו של המעמד הציבורי. דרך רעיון העדות בחתונה ודרך דבריה של הרבה אורנה פילץ אנחנו נוגעים במשמעותו של טקס וחשיבותו לחיים ערכיים ורוחניים, ועל משמעותו של המעמד הציבורי.

³⁵ מכון טקסים חילוני
³⁶ ראו בנספח מספר 1

מתוך הלימוד והשיחה מתפתח שיח עמוק על הרצון והחשש לערוך את החופה כאירוע גדול וציבורי. (זו תמיד נקודה מאוד רלוונטית ומשמעותית).³⁷

מכאן אנו ממשיכים לעסוק בשאלת מקומם של ההורים בתוך חווית הטקס- העובדה כי הם מובילים אותם, והם עומדים מאחוריהם, כי הם משקים אותם ביין. דרך המיקום שהחופה נתנה להורים, מה אנחנו לוקחים מהבית שבו גדלנו לבית שאנו בונים והיכן אנחנו עושים תיקון. שאלות אלו ונוספות נדונות באמצעות הממרא מגיטין.³⁸

טקס האירוסין:

הברכה על היין³⁹ - הברכה על היין היא הזדמנות לדבר עם בני הזוג על קדושה בכלל בחיים, זוהי גם הכנה לשיחה על הקידושין שתקרא במפגש הבא. קדושה, ייחוד, והתכנסות, אלו המילים בהם אני משתמשת כדי לתווך ולהנגיש את מושג וערך הקדושה. זהו מקום לעורר שיח על טקסיות וייחוד בחיים המשפחתיים של הזוג, כיצד זה מתבטא עכשיו בחייהם, אם בכלל, וכיצד היו רוצים לדמיין זו בעתיד. בשלב זה לעיתים אני מוסיפה שיח על המוסיקה כשפה בפני עצמה בעולם היהודי ועל הלחנים הרבים והמגוונים המיועדים לחתונות שלעיתים נוגעים בנו הרבה מעבר לשפה מדוברת.

ברכת האירוסין - ברכה זו המופיעה בבלי כתובות ז' ע"ב, קשה מאוד לעיניים שוויוניות וליברליות ונראית כארכאית ולא רלוונטית. מה לנו ולענייני עריות ואיסורים שעוד מבטאים באופן חד צדדי את האיסורים על האשה שאסורה הן על בעלה והן על כל אחד. יש רבים המחליפים את נוסח הברכה ולעיתים אף מוותרים על הלימוד. אני חושבת שאין זה נכון לוותר על הלימוד הן מבחינה חינוכית ויהודית ולגופה של ברכה אני חושבת שיש לה גם מה להציע לנו אם נדע להרחיב אותה מברכת "האסורות" לברכת ההגבלות, הוויתורים והצמצומים הנדרשים במעשה בניית הזוגיות לאורך החיים. מתוך השיח על אסור ומותר עולה שאלה על הצמצום שיש בבחירה.

³⁷ ראו בנספח מספר אחד

³⁸ ראו בנספח

³⁹ עצם העובדה שגם ברכות האירוסין וגם שבע ברכות הנישואין נפתחות בברכת היין היא עדות ארכאולוגית לכך שפעם אלו היו שני טקסים נפרדים. ראיתי חופות רפורמיות בתפוצות בהם מוותרים על אחת משתי הפעמים של ברכת היין.

עבורי ערך הבחירה בזוגיות כוחו באיסורים ובצמצומים אשר מייצרים מרחב של יצירה משותפת. הן במרחב היחסים האינטימיים והן במרחבים נוספים ונקודות בחיינו האישיים והזוגיים. יש פה רגע של צמצום ופשרה, והבנה שכשאנחנו בוחרים בויתור⁴⁰ נוצר מרחב חדש המאפשר משהו גדול יותר. השיח ומאפשר מקום לדבר גם על הכאבים שיש בבחירה, ולהבין שיש משהו מאוד משמעותי בעובדה כי החופה היהודית בוחרת לפתוח דווקא בשפה ובהבנה הכואבת הזו של "האסור", ומנגד על היתרונות הגדולים שצמצום שכזה מאפשר בתוך עולם השפע הגדול בו אנו חיים.

לסיום מפגש זה אני שולחת אותם לדרכם עם ברכת הדרך של הרבה תמר דובדבני, וקושרת את השיחה עליה דיברנו בהתחלה והזכות שיש לנו בדורנו לבחור את בן ובת זוגנו ועל המלאכה שנקראת זוגיות בה אנחנו צריכים לעבוד כל הזמן, לאהוב את מה שיש, לשמוח בו ולעבוד קשה להצלחתו.⁴¹

⁴⁰ אני מתלבטת רבות באם להשתמש במילה "ויתור" ברור כי המילה ההלכתית פשרה או ביצוע נכונות יותר אך בתיווך לשפה "הישראלית" המילה ויתור מאפשרת הבנה של העניין. אולי נכון להשתמש במילה קרבן, הקרבה – בשביל להתקרב צריך להקריב.

⁴¹ נספח מספר 1.

פרק שני - המפגש השני

קידושין, כתובה וברכת שהחיינו

המפגש השני הוא ליבת התהליך הן בזכות היותו מפגש שני ורמת ההיכרות והאמון שנרכש במפגש הראשון, הן בזכות התהליך שהזוג מתחיל להיות מחויב אליו ומתרגש מאוד לקראתו והן בזכות תכניו החשובים ומרכזיותם של חלקים אלו בטקס החופה ובתהליך הלימוד. התכנים בהם עוסק המפגש הם עבורי ליבת הטקס (קידושין וכתובה וברכת שהחיינו) שיש בהם גם לפתוח שיח על רעיונות גדולים ומהותיים בשיח הזוגי אותו אני רוצה לייצר.

הקידושין

לאחר שיחת פתיחה והיזכרות בתכנים ובאווירה שנוצרה במפגש הקודם אנו עוברים לשלב הקידושין בטקס. לאחר שיחה קצרה בה אנו מבינים כי שלב הקידושין הוא למעשה שלב הקניין מבחינה הלכתית ומכאן שישודותיו ההלכתיים אינם רלוונטיים הן מבחינה רוחנית והן מבחינה שוויונית אנו עוברים לשיחה ולימוד על מושג הקדושה על הייחוד והרוממות שאנו מייצרים ועל החשיבות של השוויונית ברגע מיוחד וקדוש של החלפת הטבעות. מעניין הקניין אנו למדים מדוע צריך "לתת משהו", ובוחנים כיצד התפתח מנהג הטבעת וכיצד הונהג המשפט "כדת משה וישראל".⁴²

המקור הראשון אותו אנו לומדים הוא מתוך ספר החינוך⁴³ ובו אנו רואים את החשיבות שיש בנראות של הטבעת, ובכך שהיא יוצרת מעין זהות חדשה להתהלך בה בעולם. דרך דבריו של רמב"ם⁴⁴, אנו למדים שהמנהג לא תמיד היה לומר "כדת משה וישראל" ועיקר הדברים הוא שהם יהיו "בכל שפה שהיא מכרת בו" - מתוך הבנה זו אנו יוצאים את הרעיון שלקדש אחת את השני במילים אישיות שלהם, בשפה שהם מכירים בה.

⁴² בשיחות עולה האפשרות להוסיף את מרים הנביאה לצד משה, מעניין שלא תמיד, גם בזוגות פתוחים ושוויוניים הדבר מתקבל באופן ברור. במקורות תנאים מצאתי את הביטוי "כדת משה ויהודית" אך לאחר עיון גיליתי שאין מדובר באישה כי אם בדת היהודית. מנחם קיסטר "כדת משה ויהודאי - תולדותיה של נוסחה משפטית-דתית", דניאל בויארין ואחרים עורכים, עטרה לחיים: מחקרים בספרות התלמודית והרבנית לכבוד פרופ' חיים זלמן דמיטרובסקי, ירושלים תש"ס, עמ' 101-102.

⁴³ ואמנם אמרו חז"ל (קידושין ב, א) שבשלוש דרכים האשה יכולה להתקדש: בכסף, בשטר ובביאה, אבל למעשה נוהגים הכל לערוך את הקידושין אך ורק על ידי קניין כסף. ומאחר שכסף לא צריך להיות דווקא מטבע, אלא אפשר להשתמש גם בשווה כסף, לכן נהגו לקדש את האשה בטבעת שתוכל לעונדה תמיד על ידה, ותשמש לה זיכרון לקידושה (ספר החינוך תקנ"ב).

⁴⁴ אמר לה או כתב לה, הרי את אשתי, או ארוסתי, או הרי את קנויה לי, או הרי את שלי, או הרי את ברשותי, או הרי את זקוקה לי, או הרי את לקוחתי, או הרי את חרופתי, וכל היוצא בזה הרי זו מקודשת **ח** ויש לאיש לקדש את האישה, בכל לשון שהיא מכרת בו, ויהיה משמע הדברים באותה הלשון. .. משנה תורה, רמב"ם, הלכות קידושין

לתת מקום לזוגיות ולסיבה שלשמה התכנסנו דרך מילים אישיות שלהם ובדרכם, ואם יבחרו יסיימו את דבריהם בטבעת ובברכה.

דרך השיח על קידושין והיחוד, והרצון שיעמדו פנים אל פנים שהם מקדשים - אנחנו לומדים יחדיו את מדרש הנסירה מתוך הזוהר⁴⁵. דרך המקור מהזוהר אנו עוסקים בשאלות גדולות של זוגיות, נפרדות, נסירה והכאב שלעיתים קשה מנשוא (לשון נישואין), ומבינים כי האתגר הניצב בפנינו מידי יום הוא האפשרות לבחור לחיות חיים מקבילים אחד לשני או חיים של "פנים אל פנים".

המקור והשיחה הזאת מזמנים לנו אפשרויות מעמיקות והיחשפות למקורות מגוונים, ובכלל לרעיון המדרש ועל חשיבותו ביהדות ביצירה ספרותית וכאורח חיים וגם לגעת בשאלות גדולות ועמוקות של זוגיות ושל המרחב הזוגי שהוא, לתפיסתי, ישות שלישית בתוך הקשר המחזיק בתוכו את את הזוג וזהותם האישית והנפרדת⁴⁶. (העמקה במדרש הנסירה ניתן למצוא בפרק המבוא של העבודה).

ברכת שהחיינו⁴⁷

ברכת שהחיינו איננה חלק מהחופה המסורתית, היא תוספת מאוחרת שמקורה במנהגי ספרד ונפוץ מאוד בישראל בציבור הדתי לאומי, והברכה היא אינה על מעשה החופה עצמו אלא על הטלית החדשה של החתן בחופתו. החלטתי להוסיף ברכה זו לחופות אותן אני עורכת כי אני חושבת שזה מאוד משמעותי ומהותי שישנה אפשרות בתוך החופה לעצור, להתבונן, להתפלל, להתרגש ולהיות ברגע של הודיה על הזמן המיוחד.

ברכת הזמן מייצרת גם שיח על מה היינו רוצים כזוג להגיד החוצה לקהל, והיכן בחיינו יש מקום להודיה. באמצעות מילותיו של ש"י עגנון⁴⁸ אנו מפתחים ומעמיקים את שיח ההודיה על כל מה שעוטף אותם בחייהם, על מעגלי השייכות שלהם ועל החיים והקיום וההבדל בניהם, ובכלל על ערך העצירה וההודיה בחיים הזוגיים.

⁴⁵ראו מקור בתחילת המבוא - ספר הזוהר פרשת תזריע (בתרגום לעברית) עמ' רמט, הוצאת יריד הספרים, ירושלים.
⁴⁶תפיסה זו יסודה במדרשו של רבי עקיבא ממסכת סוטה: "דרש רבי עקיבא איש ואשה זכו שכניה ביניהם לא זכו אש אוכלתן"

סוטה יז ע"א

⁴⁷בהלכה אין מברכים ברכת שהחיינו בטקס החופה משום שמברכים על מצווה שיש בה מיד גם גמר עשייה ובחתימה אין מידית גמר עשייה של פריה ורביה. בעדות המזרח התפתח המנהג של התעטפות החתן בטלית ומכאן שנשמע את הברכה אלא שהיא הלכתית מכוונת על בגד חדש. עבורי הזוגיות, האהבה והחופה הן תכליות וערכיות בפני עצמן ולא רק כהכנה לקראת הבאת ילדים לעולם לכן בחופה נאמר בקול את ברכת שהחיינו. כמו גם ההזדמנות של אמירת תודה בפומבי. פעמים רבות אין טלית בשלב זה, רק אם הזוג רוצה בכך.

⁴⁸דומה היה לי שהארץ שהלכתי עליה והרחובות שעברתי בהם וכל העולם כולו אינם אלא פרודור לבית זה. "ש"י עגנון

הכתובה

הכתובה היא חלק מאוד מהותי בעיניי בתהליך בניית השיח והחיים המשותפים. לקראת החופה עצמה ובחיים הזוגיים בכלל. מדהים לראות שרוב גדול של הזוגות שזכיתי לפגוש, מלכתחילה לא רצו כלל לכתוב כתובה, מתוך הדעה הרעה שיש על הכתובה המסורתית החברה הליברלית. אך רובם סיימו את התהליך בתחושה כי כתיבתה והתהליך סביבה היה הדבר המשמעותי ביותר שעשו בכל תהליך ההכנה לחתונה.

בבבלי בבא קמא, פ"ט ע"א טוען רבי מאיר אמר: "אסור לו לאדם שישא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. ומאי טעמא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה".

ראשית הלימוד בנושא הכתובה הוא הבנת תפקידה המקורי בהגנה על האישה. אנו לומדים את המקורות של כתובה המסורתית, על תהליך התפתחותה, על חשיבותה בעידן העתיק להגנה על האישה ועוד.⁴⁹ בהפוך על הפוך, דרך היותה של הכתובה, שמנוסחת היום בלשון ארמית למרות שמקורה בעברית, אנחנו רואים כיצד דברים השתנו ותורגמו לשפת הקהל, ומתוך כך מבינים שגם אנחנו ממשיכים את הדרך העתיקה ומתרגמים לשפת הקהל היום - לעברית, לשיוויונית, לאישית.

ודרך הערכים של "שארה, כסותה ואונתה" אשר מצויינים בכתובה המסורתית אנחנו מגיעים לשאלה המרכזית ללימוד - מה הם הערכים שלהם עליהם היו רוצים להתחייב ולהצהיר? מהם ההבטחות שלהם? מהו החוזה שהם היו רוצים לכתוב ומדוע?

סביב הכתובה מתפתח שיח של התחייבות רעיונות, של בחינה מודעת מכוונת ולא אוטומטית, של השקעה בזוגיות ויצירת רגליים עליה היא אמורה לעמוד. מתפתח שיח על חשיבות קביעת חוזה, "אזימוט" אליו היינו רוצים ללכת יחד כזוג. מבחינתי חשוב מאוד שהזוג יכתוב את כתובתו ולא אנחנו נספק לו כתובה, גם אם היא שיוויונית ורלוונטית. תהליך הכתיבה והשיח הוא הדבר אולי הכי חשוב שאנחנו יכולים לתת לזוג בתהליך ההכנה לחתונה. לכן, הזוג נשלח למשימת בית מונחת של הליך כתיבת כתובה אישית - ראשית כל אחד בנפרד, ואז חיבור יחד למשהו משותף. הם יוצאים לדרך בה כל אחד מברר עם עצמו מה חשוב לו וכיצד הוא מדמיין את הבית ואת החיים המשותפים וביחד הם מנסחים כתובה שלהם. פעמים רבות לכתובה אין בכלל ביטוי טקסי והזוג בוחר לא להקריא אותה בטקס, אבל עצם השיח שהתפתח, עצם הזמן שהשקיעו, עצם כתיבת הדברים ודיוקם הוא בעל ערך גדול מאוד בעיני.

⁴⁹ חשוב לי להדגיש לזוגות כי הכתובה לשעתה הייתה מסמך פמיניסטי יוצא דופן בהגנה על האישה, וגם היום לצערנו השוויון אינו מלא ויש נשים רבות שעדיין זקוקות להגנה ובטחונויות מפני בני זוגן אך עצם קיומה רק מנציח את הפער והבעיה ואינו הפתרון לה.

הלימוד במפגש זה מסתיים בלימוד ושיחה על המשנה מאבות על "האהבה התלויה בדבר"⁵⁰ והמסר אותו חשוב לי להעביר הוא שאהבה זוגית היא אהבה התלויה בדבר. והדבר הזה עבורי היא יכולת הנפרדות, היכולת לראות אחת את השנייה, במפגש פנים אל פנים, היכולת להגיד תודה, ולהכיר ולהוקיר את הדברים שהם היו רוצים שילוו את החיים המשותפים, ובעיקר לדעת שמלאכת הזוגיות דורשת השקעה, השקיה, דישון והתבוננות אשר עשייה רבה ושכר בצד.⁵¹

המפגש השני הוא מפגש עמוס תכנים ומאוד משמעותי אשר עולים דרכו נקודות מאוד מהותיות לחיים זוגיים. לא תמיד הוא קל ופעמים צפים ומתגלים במהלך הלימוד גם חילוקי דעות או התמודדויות זוגיות שיש לבני הזוג אך אני מאמינה שמקומנו כרבנים מנחי תהליך רוחני וחינוכי הוא לא רק לנסח איתם את הכתובה השוויונית, אלא לתת מקום לנקודות הכה חשובות שעולות בעקבות כתיבת הכתובה לבוא לידי ביטוי בשיחה גם אם הם לא תמיד פשוטות.

⁵⁰ כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר, בטלה אהבה; ושאינה תלויה בדבר, אינה בטילה לעולם. משנה, מסכת אבות, פרק ה', משנה טו.
⁵¹ אמנם נראה כי המשנה מכוונת את הביטוי "דבר" ל"דבר ערוה" והן הדוגמאות המובאות במשנה של אמנון ותמר ודוד ויהונתן מכוונים למעשה המיני אך אני בוחרת לפרש משנה זאת עם הזוגות בדרך בה הצגתי לעיל.

פרק שלישי - המפגש השלישי - סיכום התהליך הלימודי ומפגש רביעי

לבניית הטקס.

שבע ברכות הנישואין כמעגלי חיינו ושבירת הכוס

המפגש השלישי עוסק בחלקה האחרון של החופה, בטקס הנישואין אשר כולל בתוכו את שבע הברכות ושבירת הכוס.

שבע ברכות הנישואין⁵²

שבע הברכות הנם הדרך לתת מקום למעגלים השונים שעוטפים את חיינו בתוך הזוגיות ובתוך הטקס. הסיבה שהברכות עוסקות בעולמות השונים שעוטפים את הזוג הנה בכדי להזכיר להם שהם לא לבד, שבתוך הזוגיות הזו אין רק את שניהם אלא מערך שלם של עולמות, השפעות ותמיכה.

אנחנו מתחילים את המפגש בלדבר על "מניין" ומשמעותו, על הכח שיש לזה ביהדות ועל איך זה מתחבר, אם בכלל, בתוך חייהם.

לאחר מכן יש הסבר היסטורי, כללי כיצד התפתחו והשתנו שבע הברכות (בין ארץ ישראל לבבל, בין התקופה בה היו שבעת ימי משתה לתקופה בה נוצר כבר טקס אחד ועוד..).

לימוד על שבע ברכות הנישואין - ראשית אנו מבינים מי כתב אותן והיכן ושמדובר בברכות הבנויות כמאין 'קונוס', הולכות ומתכנסות מן הגדול והכללי אל רגע הזה עכשיו. הן ההולכות מצטמצמות, מקיפות במעגלים שונים את הזוג וחיינו. סביב כל ברכה מתפתח שיח על מהותה וכיצד זה מתחבר לחייו של כל זוג.

ייצוגן של שבע הברכות ע"פ מסורות ומדרשים שונים-

הברכה הראשונה⁵³ - היא ההוכחה לכך שאכן יש חיבור של שני טקסים באשר כל טקס נפתח בברכת היין .

הברכה השנייה⁵⁴ - ברכת שהכל. ברכה שמאפשרת יציאה מהמציאות ושגרת היום יום אל עולם האפשרויות בה הכל אפשרי , ברכה זו מזמנת לנו ופותחת צהר להתבונן בדברים הגדולים בחיינו, להיזכר בהם ולהודות עליהם.⁵⁵

⁵² מקורן של שבע ברכות הנישואין הוא בבלי כתובות ז' ע"ב – ח ע"א , כששם למעשה ישנן חמש או שש ברכות כשברכת היין אינה נמצאת כלל וישנו דיון על השאלה האם שתי הברכות המסתיימות בחתימת יוצר האדם האם הן ברכה אחת או שתיים.

⁵³ בְּרוּךְ אַתָּה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן.

55 ברכה זו מקורה בפסוק מישעיהו מ"ג ז': " כָּל הַנִּקְרָא בְשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ וְצִרְתּוֹ אֶפְשִׁיתִיו:
56 בְּרוּךְ אַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם
57 בְּנִסְפָּח מִסֶּפֶר 3
58 בְּרוּךְ אַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, בְּצִלְם דְּמוּת תְּבַנִּיתוֹ וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בְּנִין עַדִּי עַד,
בְּרוּךְ אַתָּה אֲדֹנָי יוֹצֵר הָאָדָם
59 שׁוֹשׁ תְּשׁוּשׁ וְתִגְל הָעֶקְרָה, קִבּוּצַּי בְּנִיה לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה, בְּרוּךְ אַתָּה אֲדֹנָי מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה
60 שִׁמְחַת תְּשַׁמַּח רַעִים הָאֲהוּבִים, כְּשִׁמְחָה לְצִירָה בְּנִין עַדִּין מִקִּדְּם, בְּרוּךְ אַתָּה אֲדֹנָי מְשַׁמֵּחַ הַחֲתָן וְכֻלָּה
61 בְּרוּךְ אַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּרָא שְׁשׁוֹן שִׁמְחָה, חֲתָן וְכֻלָּה, גִּילָה, רֵנָה, יִצְחָה, וְהַדוּחָה, אֲהַבָּה וְאַחֲוָה וְשָׁלוֹם
וְרַעוּת. מְהֵרָה אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעִירֵי הַיְּהוּדָה וּבְחֻצוֹתֵי יִירוּשָׁלַיִם, קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה, קוֹל מְצֻהָלוֹת
וְחַתָּנִים מְחַפְּתִים וְעוֹרֵם מְמַשְׁתֵּה נִגְיִיתִם, בְּרוּךְ אַתָּה אֲדֹנָי מְשַׁמֵּחַ הַחֲתָן עִם כְּלָה

השקיה של היין - בסוף שבע הברכות הן משקים זה את זה ביין. וזה מקום לשוחח על האחריות ההדדית, על ההשקיה, על ההבדל שכל אחד פשוט ישתה לבין שכל אחד ידאג שהשני ישתה.

שבירת הכוס

ראשית אני מתארת כיצד היסטורית מנהג זה התפתח ומדוע. אנו לומדים את הסיפורים מבבלי ברכות ומראים כיצד המנהג במקורו נועד להעביר מסר כי אין דבר כזה שמחה שלמה ובוודאי צריך גבול וקדושה גם לשמחה, אחרת היא הופכת למסיבת התהוללות ובמושגים של מסורת ישראל לעבודה זרה.⁶² אנו לומדים את ההקשר של הבחירה של הפוסקים לחבר את זיכרון ירושלים למנהג שבירת הכוס בימי הביניים בזמן מסעות הצלב ותקופת קידוש השם⁶³ ומתוך כך אנו משוחחים על ירושלים שלהם, מהי אותה ירושלים בעולמם, בחייהם, אותם דברים שאם נשכח ונזניח אותם, תשכח ימינינו.⁶⁴ האם אלו הקשיים שיש בזוגיות? או אולי השאיפה לחברה טובה יותר? האם זה העצב שיש בתוך החיים? מתוך תפיסת השבר ורגעי ההתכנסות ששבירת הכוס מזמנת לנו זהו המקום לעסוק ולדבר על כל המורכבויות והקשיים שבחינו, על החששות כחלק מהשיחה על התקוות והחלומות ועל כך שאלו הם חלק מהותי בחיינו החברתיים, האישיים והזוגיים.

את המפגש השלישי, העמוס תכנים, ולמעשה את שלושת מפגשי הלימוד אני מסיימת בשיר של לי עברון- אהבה בגודל החיים⁶⁵. השיר עוזר לנו להבין שהלימוד וההתבוננות, דרך טקסים ודרך הטקסטים הם כלים שמאפשרים אהבה בגודל החיים, ושזה אולי בעצם כל הסיפור וכל התורה על רגל אחת.

⁶² **בבלי ברכות ל' ע"ב ל"א ע"א** : מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמיהו ואעציבו רב אשי עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא אייתי כסא דזוגיתא חיותא ותבר קמיהו ואעציבו

⁶³ בשו"ת "כלבו" מהמאה ה' 13 מופיעה לראשונה הנימוק לשבירת הכוס : "זכר לחורבן"

⁶⁴ בהקשר של השיחה סביב מסורת וחידוש אני נהנית לראות כל פעם מחדש איך זוגות מגיבים לעובדה שאת אמירת הפסוק מתהילים לפני שבירת הכוס מציע הרב עובדיה יוסף רק לפני כשישים שנה...

⁶⁵ בנספח מספר 3

המפגש הרביעי מוקדש לבנייה משותפת של הטקס על פרטיו וחלקיו השונים לאור הלימוד והשיחה שהתקיימה בשלושת המפגשים שעברו.

אנחנו עוברים על כל חלק וחלק ומדייקים את המילים והבחירות שלהם בדיאלוג עדין שבין הטקס המסורתי לצרכים ולערכים של בני הזוג.

רוב הזוגות מעידים במהלך המפגש הזה, כי הם עשו בחירות מאוד שונות ממה שהם חשבו שיעשו בתחילת הדרך וזאת בזכות ולאור הלימוד והשיחה הרצינית והמעמיקה, הם מגיעים לבניית הטקס בראת כבוד למילים בנות אלפיים שנה, עם ידע, כלים ואומץ לגעת ולשנות. הם בעיקר מרגישים שהם 'בני בית' בטקס ושהם מבינים כל חלק בפני עצמו ואת רציונל סדר הדברים לעומק.

לאור ההצלחה הגדולה של סוג הלימוד שהוצג בפרק זה ולאור הרצון הגדול של הרבה זוגות להמשיך בתהליך ובשפה שנוצרה לפני החתונה, החלטתי כי ברצוני לגעת בעוד תחומים ורגעים זוגיים שעובר זוג בתוך חייו, מתוך אותה כוונה של התבוננות בחיינו דרך הטקסטים, היהדות וחיי הרוח והבנה כיצד הם מרחיבים ומשקפים את חייו ואף יכולים לעצבם.

בשני הפרקים הבאים אציג מחשבות ראשוניות למעגלים נוספים בחיי המשפחה בהמשך הדרך לעיצוב טקסים ובעיקר תהליכי לימוד אותם אני מאמינה שצריך לקיים עם זוגות. בעוד שתהליך ההכנה לקראת החופה זכיתי לצבור בו ניסיון רב, הפרקים הבאים הם בחזקת רסיסי מחשבות וחלומות שעוד יתגשמו.

פרק רביעי – 'היום הרת עולם' - תקופת ההיריון והזוגיות בתוכה

האתגר: הברכה הראשונה לאדם היא גם הציווי ההלכתי הראשון ומצוות "פרו ורבו"⁶⁶. קשה להתעלם מהעובדה כי בתנ"ך ההיריון הראשון הוא למעשה עונש על האשה.⁶⁷ אך בעולם אידיאלי אין ההיריון כרוך בסבל ובעצב.⁶⁸

תקופת ההיריון נתפסת לרוב כתקופה שצריך לעבור אותה, כהכרח לדבר האמתי שהוא הלידה. אך לא נכון בעיניי מבחינה רוחנית להתייחס אליה כך, עבורי היא תקופה בפני עצמה ומציבה אתגר גדול לזוגיות ולאבה. בתקופה זו הזוג נחשף, שנים מועטות לרוב אחרי החופה, לכל כך הרבה קשיים ואתגרים, שינויים רבים בתחומים שונים. לדוגמא, תחושת חוסר השוויון שיש בתוך הסיטואציה הזאת במיוחד לזוגות שחיים באורח חיים שוויוני עד כמה שניתן היא מתסכלת ונראה שאינה ניתנת לגישור. הפערים הגדולים בין הגבר לאישה מגיעים לשיאים ונדמה שהזוג נכנס לפרק חדש ביחסים שיעצבו את כל חייהם ללא הכנה וללא לימוד ושיחה. אם נצליח לייצר שיח ולימוד מעמיק כמו לפני החופה גם לפני הכניסה ובעת ההיריון ייתכן שזוגות רבים לא רק ישרדו את התקופה הזאת אלא אף יצמחו ויתעצמו ממנה.

בחברה כיום ישנה התעסקות רבה בלידה, והרבה זוגות משתתפים בקבוצות הכנה ללידה שהרבה מהם לא רק מכינים ברמה הטכנית אלא גם עוסקים ביום שאחרי, באפשרות של דיכאון אחר לידה ובאתגרי ההורות. תחום זה אמנם מתפתח בישראל אבל עדיין יש חוסר ומעט מידי התעסקות בפריוזמה של הממד הזוגי ברמה הרוחנית.

השאלה היא: מה יקרה לזוגיות שלנו? איך אנחנו כזוג הולכים להתמודד עם החוויה הזאת של הורות ראשונה וצעירה?

"היום הרת עולם" המילים הפותחות את הפיוט המפורסם בתפילת מוסף של ראש השנה מדמות את בריאת העולם והאדם כלידה ושורתו האחרונה של הפיוט: עֵינֵינוּ לָךְ תְּלִיּוֹת עַד שֶׁתְּחַנְּנוּ וְתוֹצִיא כְּאוֹר מְשֻׁפָּטֵנוּ אֵיּוֹם קְדוֹשׁ מביעות את החשש מסופו של ההיריון המדומה. ההריו וההיריון הראשון בפרט, הוא רגע של טרנספורמציה ראשון בוודאי אצל הציבור המגדיר עצמו חילוני.

⁶⁶ בראשית א' כ"ח

⁶⁷ בראשית ג' ט"ז

⁶⁸ במסכת סוטה י"ב א' נאמר: "... מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חוה " ומפרש רש"י: בפיתקה של חוה - בגזר דין שלה ושטר גזירות קללתה דעצבון והריון:

בעולם המסורתי החתונה עצמה הינה רגע של טרנספורמציה אך בציבור החילוני היא לרוב אינה כזאת, התגובה של מרבית הזוגות החופשיים (חילוניים) היא: "מה ישתנה לאחר החופה" רוב הזוגות כבר חיים יחדיו מזה שנים לפני החופה וכך הופך ההיריון בפעם הראשונה לרגע הטרנספורמציה העמוק הראשון והמשמעותי של חיי הזוגות.

משהו עמוק משתנה ביחסים בתקופת ההיריון. ישנם פערים רגשיים ובוודאי גופניים עצומים בין הגבר לאישה בתקופת ההיריון. הפער בין השליטה הכמעט מלאה שהייתה לבני הזוג על טקס חופתם ותחילת חייהם המשותפים מתערער לגמרי עם ההיריון הראשון. השיח הזוגי במידה ויתנהל באופן פתוח, בטוח, הגון וכן יכול להוות עוגן של יציבות בחוסר הוודאות שבתקופת ההיריון.

ישנה המון התעסקות בחברה שלנו סביב ההיריון ובעיקר סביב חווית האישה והאתגרים הפיזיים הביולוגיים. וגם נמצא התעסקות בשאלת ההורות שלאחר הלידה. אך אני מבקשת לגעת, לחקור ולהציע הכשרה ונגישות לשיחה בין בני הזוג על הזוגיות שלהם בשלב ההיריון.

האתגר הוא מורכב, הרי מצד אחד ההיריון הוא לכאורה מימוש הזוגיות האידאלי והמושלם, הוא תוצאת הזיווג ומימוש האהבה. אבל ההיריון מבחינה פיזית ממשית משפיע רק על האישה. הרבה פעמים זוגות שחיו חיים מאוד שוויוניים חווים משבר בו לפתע וללא כל הכנה מתקיים עולם שלם שהגבר אינו יכול להכיל אותו ואף אינו מבין אותו. הגבר, פעמים רבות, רוצה להרגיש את הכאב אבל לא יכול לקחת את הכאב מהאישה.

יום הרת עולם, ראש השנה הוא לא רק הכנה ליום כפור, ראש השנה מיילד את יום הכפורים אבל לא מהווה הכנה לו. בדומה לכך, תקופת ההיריון מיילדת את השלב הבא בזוגיות ובמשפחה אבל היא לא רק הכנה לו.

גם הליטורגיה אינה מכירה בתקופה זו של ההיריון כתקופה בפני עצמה. בחופה נמצא המון ברכות, עם הלידה נברך את ברכת הגומל ובברית כמובן כל ברכות הברית וברכת שהחיינו. להיריון אין ברכה ואין תפילה, אין טקס ואין הכנה רוחנית ובוודאי שלא זוגית. ישנו חלל גדול שאני מבקשת ללמוד ולהוקיר.

הייתי רוצה לייצר מרחבים משמעותיים של לימוד , הכנה והתבוננות זוגית כנה ואמיצה על מה שקרה ויקרה לנו. לייצר מרחבים בית מדרשיים, סמינרים, ימי עיון ומעגלי נשים וגברים אשר יאפשרו שיח זוגי משמעותי, מתבונן ומקרב סביב ההריון וסביב מה שעתיד לבוא.

פרק חמישי – הזוגיות בתוך ההורות - שגרת החיים בתהליך בניית המשפחה

וגידול הילדים

שְׂשִׁיטָנִשְׁקוּ הָאֵהָבָה וְהַחֲיִים אֶף אֶחָד מֵהֶם לֹא יִצְטָרֵךְ לְהִתְכַּוֵּף מְאֹד⁶⁹

למדנו עוד במפגשים לפני החופה והאתגר הגדול בשלב זה של החיים הוא כניסתו של הילד הרך לעולמו. שנכנס ילד לתוך הזוגיות לתוך המשפחה, אנו מוצאים עצמנו עסוקים מאוד באתגר שגידול הילד מביא לחיינו ומהר מאוד הופכים את החיים והשיח הזוגי משיח של אהבה לשיח של שותפים בפרויקט החשוב של גידול ילדים וירושלים שלנו שעליה שוחחנו בשיחות לפני החופה אותם דברים חשובים לנו מאוד באנשים וכזוג נזנחים הצידה מפאת משימות ועול גידול הילדים.

פעמים רבות, אנו שוכחים להיות זוג.

אנו מפרשים את החוויה שהזוגיות התפתחה והפכה למשפחה ומתוך כך ההשקעה בתא המשפחתי היא כדאית וראויה וגם על חשבון הזוגיות. ואכן הזוגיות היא זו שנפגעת אצל הרבה מהזוגות. אך זה לא חייב להיות כך. יש להבין כי הזוגיות נשארת זוגיות ומתוכה ומתוך חוזקה מתעצבת ופורחת המשפחה ממש כמו שהיחיד לא מוותר על אישיותו בשביל הזוגיות כך הזוגיות אינה צריכה לוותר על עצמה בשביל המשפחה.

אנו נמצאים בחברה בה יש מקומות ומכונים רבים העוסקים בשאלה ובמחשבה כיצד היחיד שומר על עצמו ומפתח את עצמו, כמו כן כיצד נהיה הורים טובים ומודעים יותר, אך מעט מידי נמצא עיסוק כיצד משמרים את הזוגיות. הזוגיות לא רק שאינה מקור הכח אלא הופכת לעיתים למקור התסכולים והכעסים. ואנו מוצאים עצמנו עוסקים בה רק בזמני משבר, ולרוב שדברים כבר עלו על שרטון. בהתבוננות ושיחות עם רבים מהאנשים עמם אני בקשר, הקושי הגדול בהורות לשני הצדדים הוא דווקא הזוגיות ולא ההורות עצמה.

בחופה ייחלנו לכך שנהיה במשך כל חיינו "רעים האהובים" הזוג אמנם נשאר "רעים" אבל הזניח מעט את האהובים.

הנחת יסוד צריכה להיות שהזוגיות היא מקור כח הן ליחיד והן למשפחה זהו המעגל המתחזק את כל המעגלים. משפחתיות טובה לא מחזקת את המעגל הזוגי אבל הפוך כן... בדמיוני אני רואה סדנאות שונות, הן ברמת סמינרים והן ברמת בקרים או ערבים חד פעמיים לזוגות אשר עוסקים בשאלת "הזוגיות וההורות", מאפשרים מקום להיפגש שיש בו גם זמן איכות זוגי וגם תוכן.

⁶⁹ראו נספח 3

מאפשרים שיח המתבונן על אורח החיים שלנו ועל המקום של הזוגיות. שיח שמאפשר להתבונן על ההחלטות והבחירות שלקחנו לפני החתונה, לדוגמא דרך הכתובה, אצל זוגות שכתבו כזו אישית לפני החתונה. ייצר מפגש בו אנו חוזרים לכתובתנו ורואים מה קרה להתחייבויות שלנו עם השנים, איך הברית השתנה, איפה התכוב צריך להשתנות ואיפה אנחנו צריכים לכוון את עצמנו ואת הזוגיות שלנו מחדש לאור הדברים שרצינו וקיווינו להם בתחילת הדרך. המטרה היא לבחון יחדיו מה התממש ומה לא, להבין מדוע זה קורה ולחשוב כיצד ניתן לתקן את הדברים.

אני מדמיינת מרכז שיתן מענה הן קבוצתי והן אישי לשיח זוגי מודע ומתחזק. מקום המאפשר "לקבוע עיתים לזוגיות", מאפשר "דייטים" אכזריים בעלי תוכן משמעותי. ומייצר שיח חדש בחברה של תחזוק המעגל הזוגי והתנהלות מודעת דרכו וסביבו.

סיכום

בסיכום העבודה אומר כי תהליך כתיבת העבודה אפשר לי שוב להבין כמה אני מלאת תשוקה ואמונה בדרך הזו ובשפה הזו. הבנתי שוב איזה התילך מיוחד ובעל ערך קורה עם הזוגות לפני החתונה, ואיזה צורך גדול ומשמעותי יש בלשחזר את השיח הזה למקומות ושלבים אחרים.

אני רואה גם את האתגר, חתונה כולם עושים- יש שם כבר מקום של השקעה וטקסיות, ואנחנו יכולים להציע אלטרנטיבה. אך את לשאר הדברים שהצעתי בעבודה זו, אנו לא יכולים להיות אלטרנטיבה כי בעצם כמעט ולא קיים שם כלום כרגע. ז"א צריך לשכנע כאן את הזוגות שהדבר הזה חשוב, שהוא בעל ערך, שכדאי להשקיע בו זמן וכסף ומשאבים בעולם שגם ככה אין הרבה מאלו. ואני יודעת שהדבר לא יהיה פשוט.

אני יודעת לומר שאני מאמינה בכל ליבי בחשיבות הנושא, בצורך החברתי שיש אליו, וביכולת שלו להביא שינוי. כמו כן במקום בו יש "ריק" יש גם לב פתוח לשיח יהודי, ליבראלי, שיווני, לא לעומתי ובכך נוכל להגיע לקהל רחב בהרבה מהקהל אליו מגיעים סביב חתונות או טקסים אחרים. אני מקווה שמסמך זה ילך איתי בתהליך בניית המרכז, ויהיה מסמך מכוון לחזור ולהתבונן בו. כמו כן שהוא יהיה לעזר לכל מי שמלווה זוגות לקראת חתונה או בשלבים אחרים, ואני, ממקומי הקט אוכל להוסיף ולו משהו למי שעוסק במלאכה החשובה והמבורכת הזו.

בסוף דברי ארצה להודות לכל המרצים והרבנים האהובים שליוו אותי ולימדו במשך חמש שנותי בהיברו-יונין קולג' בירושלים. הם מי שלימדו אותי להיות רבה, אישה ובת אדם טובה ומדויקת יותר. תודה מיוחדת לרבי ומורי, הרב אופק מאיר, על הליווי התוכני, הריגשי והחברותאי לעבודה זו. שלא היתה מתקיימת בלעדיו.

ביבליוגרפיה

*ללא ספרות ראשונית

- אלק, מ'. (1994). מתוך הרצאה. חיפה: הוצאת מרכז חינוך ליאו באק.
- אפלטון. (1999). כתבי אפלטון, כרך ב'. תל אביב: הוצאת שוקן.
- בובר, מ'. (1982). כל החיים הם פגישה. בתוך קאופמן, ו' (עורך). תל אביב: הוצאת שוקן. עמוד 62.
- זלדה, שירי זלדה, בינשטיין, ג'. (2000). אהבת הארץ - נגד שמירת הטבע. בתוך מקום למחשבה – מקראה בחשיבה והגות סביבתית בת זמננו. המשרד להגנת הסביבה, מרכז השל לקיימות והחברה להגנת הטבע.
- סולוביצ'יק, י'. (1965). איש האמונה הבודד, ירושלים: מוסד הרב קוק.
- עברון, ל. (2012). גודל האהבה. בתוך עברון, ל. (עורך), דבר בלתי נראה. חיפה: הוצאת פרדס.
- צ'פמן, ג'. (2013). חמש שפות לאהבה. תל אביב: מעוז ישראל.
- קיסטר, מ'. (1957). כדת משה ויהודאי תולדותיה של נוסחה משפטית דתית. מתוך בויארין, ד'. ואחרים (עורכים). עטרה לחיים; מחקרים בספרות התלמודית והרבנית לכבוד פרופסור חיים זלמן דימיטרובסקי. ירושלים: הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית, תש"ס.

“קול חתן וקול בלה”

דף לימוד ראשון לחתונה

מסכת קידושין (איתמר לפיד)

ברוב העולם וברוב ההיסטוריה, אנשים מתחתנים. לרוב החברות האנושיות יש טקס נישואין, כזה או אחר. לכאורה אין כאן עניין גדול. אם מסתכלים על מעגלי החיים, הרי שברוב החברות האנושיות נמצא גם טקסי מעבר מילדות לבגרות, טקסי לידה ומוות. מעין התנהגות אנושית צפויה ומקובלת, הלוכדת צורה שונה בגווני הזמן והמקום. ובכל זאת, נושא הנישואין מבקש אבחנה אחרת: לידה, התבגרות ומוות, הם אכן מעגלי חיים אנושיים ואוניברסאליים. למעשה, הם מתרחשים אם נרצה או לא נרצה. אדם נולד, מתבגר ומת ללא שהטבע ישאל את דעתו בעניין. לחברה נותרה רק השאלה האם לציין את העניין מבחינה תרבותית, אם לאו. בחתונה העניין מעט שונה: הטבע לא פועל את פעולתו ההכרחית, הבלתי נמנעת. הבחירה האנושית משחקת תפקיד מרכזי. הבחירה להינשא, הבחירה להינשא זה לזו, הבחירה להביא ילדים לעולם בדרך של תא משפחתי, הבנוי על זוגיות – כל אלה הם פועל יוצא של בחירה אנושית. אגב, גם אם החברה מחייבת את הזוג להינשא, וגם אם ההורים בוחרים לכלה את החתן עדיין מדובר בבחירה אנושית. התרבות היהודית, לטעמי, לקחה את הרעיון הזה ופיתחה אותו לרמות גבוהות ביותר של בחירה ואחריות אנושית. הנישואין הם הרבה יותר מאשר ציון שלב במעגלי חייו של אדם. המושג קידושין מחזיק בתוכו את מלוא העוצמה האנושית המתחייבת מהמעבר הזה. מעבר בלתי הפיך מאדם שקצותיו פתוחים אל העולם כולו – אל זוגיות מקודשת. בחירה באדם אחד, בהתקשרות אחת ויחידה. כניסה מודעת בשער ההולדה וההורות העתידיים לבא, שער שהאדם יוצר בכוחות עצמו. כוחות של חברה ותרבות, שהם שונים בתכלית השינוי מכוחות הטבע מולם אנחנו משתאים בטקסי הלידה או המוות. מושגי הקדושה, אשר שמורים היו בשלב המקראי שלנו להקשרים אלוהיים בלבד, הועתקו מן הבורא בצלם אל הנבראים בצלמו. איש מקדש אשה. אשה מתקדשת לאיש. והכל כרוך בקדושת הטקס – טקס הקידושין... ומותר לדרוש. לדרוש ולהידרש. לדרוש את האינטימיות המיוחדת והזוגית, המבקשת למצוא לעצמה ביטוי טקסי בתוך החתונה.

אבל מה לנו ולזה? הדרישה לקדש ולהתקדש הופכת לאתגר לא פשוט עבור מי שנולד אל תוך מושגים של חול וחילוניות. השיח הישראלי מותיר מעט מאד מקום לאפשרות לדרוש משמעות למושגים הללו. החיים החילוניים אינם בנויים להתמודדות עם רגעים של קדושה: אתהכאב והאויש של הלידה מתעלים, במודע או שלא במודע, אל טקס הברית. את הקושי וההתרגשות של תהליך ההתבגרות מבטא טקס דומיננטי אחד, הנקרא בר מצווה. ואת כאב הפרידה והמוות מבטאים בלוויית המת. בכל נקודות המפגש עם מעגלי החיים של היחיד, מפנה החברה החילונית את הזירה ומזמינה את הרב האורתודוקסי הקרוב למקום מגוריה, שיגאל אותה מן ההתמודדות. גם בחתונה. את כל עוצמת הבחירה האנושית ומשקלה, אין החברה שלנו מסוגלת לבטא בטקס קידושין אמיתי. התמונה הישראלית הכל כך מוכרת לנו, נלקחה כנראה ממחזה אבסורד: זוג אנשים בוגרים מחליט להינשא, בוחר בקפידה כל אות בהזמנה, כל שיר בערב, וכל מתאבן בקבלת הפנים. מאות אנשים עוזבים הכל ומתקבצים לערב אחד, סביב איש ואשה המבקשים לומר להם אמירה שיש לה, בין היתר, השלכה חברתית ותרבותית. הכל ערוך ומוכן לרגע שיבטא את העניין שלשמו התכנסנו... וכאן זה נגמר. ביותר מדי חתונות, לא מסוגל איש מהנוכחים (שלא לדבר על החתן והכלה) – לחבר בין התוכן והמעמד. איסורי העריות, חובות הכתובה, מוטיב הברכה והעצב שנשבר בסופו של הטקס – אינם מוצאים נקודות חיבור אל הישראלי העומד מסביב לחופה, ולרוב גם לא אל אלה שעומדים תחתיה. בשוב ה' את שיבת ציון היינו כאילמים. אין לנו מדרש ישראלי יוצר המסוגל למצוא דרכו אל הטקס הזה. איש צעיר עומד בלב ירושלים הבנויה, ומגמגם על חורבנה של ירושלים. מרוב ביטחונם המוחלט בכך שלא ישכחנה לעולם, אין רוב החתנים שבינינו מסוגלים לומר את המשפט מתחילתו ועד סופו, והרב נדרש להזכיר להם בשקט את מה שהצהירו כי לעולם לא ישכחו. והנה לנו עוד סיבה לתת לרב לגמור עם הקטע שלו וללכת, ובכך לוותר על האתגר. האתגר קיים. אחת השאלות הגדולות – ששכחנו לשאול – היא האם זה מחוייב המציאות. האם אין דרך לדרוש את המרכיבים העתיקים של טקס הקידושין אל חתונה ישראלית מודרנית. האם לא ניתן לבנות טקס קידושין, נישואין, חתונה – שיהיה מסוגל לתת ביטוי למציאות הישראלית שבה אנחנו חיים?

טקס החתונה הוא הזמנה למדרש. יותר משזו זכותנו, זו חובתנו – אם אנחנו מבקשים להתייחס אל עצמנו ברצינות. העובדה שכ"כ הרבה אנשים צעירים ממשיכים להתחתן, ומתעקשים לקיים טקס כלשהו, היא עדות לצורך. את הצורך הזה יש לנו אחריות קהילתית לתרגם לטקס אמיתי ומשמעותי, אשר יהיה מסוגל לבטא את העומדים תחת החופה, את הקהל הסובב אותם, וגם (בסופה) את מי שעורך את הטקס. זו לא משימה קלה, אבל זו הזמנה לצאת לדרך שהיינו אמורים להלך בה כבר לפני עשרות שנים.

”קול חתן וקול כלה”

דף לימוד ראשון לחתונה 🌸 🌸 שני ותמיר

למה טקס?

טקסים דומים לשלטי "נקודת תצפית" המוצבים בפיתולי ההר. אנחנו הולכים בדרך, לפעמים נהנים מעצם ההליכה ולפעמים שקועים בקושי ובמאמץ הטיפוס, ואז העיניים מבחינות בשלט "נקודת תצפית". ברגע הראשון איננו רואים דבר מלבד משטח מאובק או חומה נמוכה. לפעמים מוצב לוח מתכת ועליו מפה וציון שמות המקומות. יכול להיות שהנקודה שנבחרה להיות נקודת התצפית אינה שונה בהרבה מזו שעברנו בפיתול הקודם, והנוף לא מרהיב יותר מאשר הנוסף שנראה בעיקול הבא. אבל יש שלט ומפה ומשקפת. יש הזמנה לעצירה, להתבוננות. אנחנו עוצרים ומביטים. משתאים מהיופי. אנחנו מוצפים באיזו התרוממות נפש, ובעצם דבר לא קרה, דבר לא השתנה. רק עצרנו בדרך, הרמנו את העיניים ולרגע אחד נתנו לעצמנו להיות חלק מהתמונה הגדולה. הטקס גם הוא הזמנה לעצור, ולהרים את העיניים מהחולין של היום-יום. **הרבה אורנה פילץ**

פתיחה

קידוש על היין

ברכת

האירוסין

קידושין

שהחיינו

כתובה

שבע ברכות

שבירת כוס

”היו נוהגים לשתול עץ ארז, כאשר היה נולד תינוק, ולשתול עץ שיטה, כאשר הייתה נולדת תינוקת. כאשר היו נישאים בבגרותם, היו קוצצים בני המשפחה את העצים ומכנינים להם חופה” (מארמית, לפי גיטין נז, ע”א).

טקס האירוסין-

ברכה ראשונה- בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן

–”אין שמחה אלא ביין, שנאמר: וַיֵּין יִשְׁמַח לֵבָב אָנֹשׁ (תהילים קד, טו)” (פסחים קט, ע”א).

ברכת האירוסין-

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרִיזוֹת, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת. וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנִּשְׁוּאוֹת לָנוּ, עַל יְדֵי חֲפָה וְקִדּוּשִׁין. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֲפָה וְקִדּוּשִׁין (בבלי, מסכת כתובות, ז, ב')

– ברוך אתה ה'. אלוהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו, וציוונו על אהבה נאמנה ואסר לנו, את אשר לא לנו. והתיר לנו להתקדש בקשרי אהבה ובחירה. ברוך אתה ה' מקדש עמו ישראל בחופה וקידושין.

תפילת הדרך\ הרבה תמר דובדבני

מבוסס על תוספתא, סוכה ד, ב:

”הלל הזקן אומר למקום שלבי אוהב לשם רגלי מוליכות אותי”

הִנֵּה לְרַגְלִי לִלְכֹת

לְמָקוֹם

שְׁלִבִי אוֹהֵב

פֶּתַח לְבִי לְאוֹהֵב

אֶת הַמָּקוֹם

אֵלָיו רַגְלִי הוֹלֵכֹת

תמר גור קראוזה - ליווי והנחיית טקסי חיים

פתיחה

קידוש על היין

ברכת האירוסין

קידושין

שהחיינו

כתובה

שבע ברכות

שבירת כוס

ו אמר לה או כתב לה, הרי את אשתי, או ארוסתי, או הרי את קנויה לי, או הרי את שלי, או הרי את ברשותי, את זקוקה לי, או הרי את לקוחתי, או הרי את חרופתי, וכל כיוצא בזה--הרי זו מקודשת. ח ויש לאיש לקדש את האישה, בכל לשון שהיא מכרת בו, ויהיה משמע הדברים באותה הלשון.. משנה תורה, רמב"ם

-הרי את מקודשת לי בטבעת זו, להיות לי לאישה ורעיה, לחיות חיי שיתוף ואהבה.

-הרי אתה מקודש לי בטבעת זו, להיות לי לאיש ורע, לחיות חיי שיתוף ואהבה.

-ישימני כחותם על לבך כחותם על זרועך" שיר השירים

-הרי אתה מקודש לי בטבעת זו כי מצאתי את שאהבה נפשי.

ברכת שהחיינו

ברוך אתה אדני אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

למדני אלוהי / לאה גולדברג

למדני אלהי, ברך והתפלל

על סוד עלה קמל, על נגה פרי בשל,

על החרות הזאת: לראות, לחוש, לנשום,

לדעת, ליחל, להכשל.

למד את שפתותי ברכה ושיר הלל

בהתחדש יומך עם בוקר ועם ליל,

לבל יהיה יומי היום כתמול שלשום

לבל יהיה יומי עלי הרגל

סיפור הנסירה בזוהר

פתח רבי אחא ואמר "ויאמר אדוני אלוהים לא טוב היות האדם לבדו" וגומר...וכי לבדו היה, והרי כתוב זכר ונקבה בראם, ושנינו אדם שני פרצופים נברא, ואתה אומר לא טוב היות האדם לבדו?

אלא שלא התעסק בנקבתו, ולא היתה לו סמך כנגדו, מפני שהיתה בצידו והיו כאחד מאחור, ואז היה האדם לבדו.

אעשה לו עוזר כנגדו, מהו כנגדו? כנגד פניו, להידיבק זה בזה פנים בפנים.

מה עשה הקב"ה, ניסר אותו ולקח הנקיבה ממנו, זה הוא שכתוב ויקח אחת מצלעותיו, מהו אחת, זו הנקיבה שלו כמו שאתה אומר אחת היא יונתי תמתי.

ויביאה אל האדם, התקין אותה ככלה וחביא אותו להיות כנגד פניו, מאירים פנים בפנים.

ספר הזוהר פרשת תזריע

"ודומה היה לי שהארץ שהלכתי עליה והרחובות שעברתי בהם

וכל העולם כולו אינם אלא פרוזדור לבית זה."

ש"י עגנון

תמר גור קראוזה - ליווי והנחיית טקסי חיים

"קול חתן וקול כלה"

שיעור שני

יאיר וניצן

כתובה-

אסור לו לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה וטעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה" תלמוד בבלי, מסכת בבא קמא, דף פט, עמוד א.

ג ואם קידש בשטר--כותב על הנייר או על החרס או על העלה ועל כל דבר שירצה, הרי את מקודשת לי, או הרי את מאורסת לי, וכל כיוצא בדברים אלו; ונותנו לה, בפני עדים. [ד] וצריך שיכתוב אותו לשם האישה המתקדשת, כגט; ואינו כותבו, אלא מדעתה. כתבו שלא לשמה, או לשמה ושלא מדעתה--אף על פי שנתנו לה מדעתה בפני עדים, אינה מקודשת. משנה תורה לרמב"ם הלכות אישות ג,ג

בבגדים ובכלי הדירה הכל קיבל עליו החתן המהולל
חתן זה במאה זקוקים כסף צרוף
והסכים חתן זה והוסיף לה משלוסך הכל כתובה זו, נדוניה זו

ותוספת זו עולים לסך מאתיים זוז ועוד
מלבד כל בגדיה, תכשיטיה וחפציה השייכים לה.
וכך אמר החתן המהולל
חתן זה אחריות שטר כתובה זו, נדוניה זו
ותוספת זו אני מקבל על עצמי ועל יורשי אחרי
להיפרע מכל מיטב הנכסים והקניינים
שיש לי תחת השמים שקניתיים ושעתיד אני לקנות,
נכסים שיש להם אחריות [=נדל"ן]
ושאין להם אחריות [=מטלטלין]
כולם יהיו אחראים וערבים לפרוע מהם
שטר כתובה זו, נדוניה זו ותוספת זו
ואפילו מהבגד שעל גופי בחיי ולאחר חיי מעתה ועד עולם.
ואחריות וחומר שטר כתובה זו, נדוניה זו ותוספת זו,
קבל עליו החתן המהולל
כחומר כל שטרי כתובות ותוספות הנוהגים בבנות ישראל העשויים כדרך
חכמים שלא כאסמכתא ולא כטופסי השטרות [=בגמירות דעת ובכוונה
מלאה], וְהָכֵל שְׁרִיר וְקִרִּיר וְקָקִים. נָאֻם [עד], עד; וְאֻם
עד; וְאֻם אֲנִי הִקְטַנְתִּי מִזֶּה עַל כָּל הַנָּל וְקָאֲתִיקְתִּי יוֹם הַנָּל
[שמו המלא של החתן ושמות הורים

ב. קְשֶׁת [כאן מכניסים את היום בשבוע, לדוגמה, באחד
בשבת, בשלישי בשבת]
יום [כאן ממלאים את התאריך העברי, לדוגמה, שלושה עשר
יום, שלושים יום]
לְחֵדָשׁ [כאן ממלאים את החודש העברי]
שְׁנַת חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וְשִׁבְעָה מֵאוֹת וְ[כאן
ממלאים את השנה העברית, לדוגמה, בשנת תשס"ג ממלאים 'וששים
ושלוש' ובשנת תשס"ד 'וששים וארבע']
שָׁאֲנוּ מוֹנִין פֶּה [כאן מכניסים את שם היישוב בו נערכת
החתונה]. אנו עדים
איך החתן המהולל (שמו ושם אביו)
אמר לבחורה יפה זו גב' (שם הכלה ושם אביה)
היי לי לאישה כדת משה וישראל
ואני ברצון ובעזרת השם אכבד ואוקיר ואזון ואפרנס
ואכסה אותך [בבגדים] כדרך בני ישראל
המכבדים ומוקירים וזנים ומפרנסים
ומכלכלים ומכסים את נשותיהן כראוי.
ואתן לך מוהר בתוליך מאתים זוז הראויים לך ומזונותיך ובגדיך וסיפוק
צרכיך ולחיות עמך חיי משפחה כדרך כל הארץ.
והסכימה גב' (שם הכלה ואביה)
בחורה זו ותהי לו לאשה. וזאת הנדוניה שהכניסה לו בין בכסף, בין בזהב,
בין בתכשיטים

כל אהבה שהיא תלויה בדבר--בטל דבר, בטלה אהבה; ושאינה
תלויה בדבר, אינה בטילה לעולם.

משנה, מסכת אבות, פרק ה', משנה טו

"קול חתן וקול כלה"

שיעור שלישי שני ואורי

פתיחה

קידוש על היין

ברכת האירוסין

קידושין

שהחיינו

כתובה

"או חברותא או מיתותא"

נישואין-

"בני בבל מברכים את החתן בז' ברכות ובני א"י בג' ברכות בשבעת ימי המשתה"
- "אין ברכות חתנים נאמרות, אלא בעשרה"

7 ברכות- ❧

שבע ברכות

שבירת כוס

ברכה ראשונה:

ברוך אתה אדני אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.

ברכה שנייה :

ברוך אתה אדני אלהינו מלך העולם, שהכל ברא לכבודו.

ברכה שלישית :

ברוך אתה אדני אלהינו מלך העולם, יוצר האדם.

ברכה רביעית:

ברוך אתה אדני אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנים עדי עד, ברוך אתה אדני יוצר האדם.

ברכה חמישית :

שוש תשיש ותגל העקרה, בקבוצ בניה לתוכה בשמחה, ברוך אתה אדני משמח ציון בבניה.

ברכה שישית:

שמח תשמח רעים האהובים, כשמחך יצריך בגן עדן מקדם, ברוך אתה אדני משמח החתן וכלה.

ברכה שביעית :

ברוך אתה אדני אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה, רנה, דיצה, וחדנה, אהבה ואחוה ושלווה ורעות. מהרה אדני אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחפתם ונערים ממשפתה נגינתם, ברוך אתה אדני משמח החתן עם הכלה.

❧ ברכות אלטרנטיביות-

1. נברך על היין אשר ישמח לבב אנוש. יין המסמל עבורנו את המעבר משיגרה לזמן של חגיגה ושמחה.
לחיים !!

2. נברך על השפע אשר ניתן לנו בעולמנו ועל עושר הטבע, מראות טעמים צבעים וריחות אשר סובבים אותנו. מי ייתן וירבו כל אלו, ואמרו אמן.

3. נברך על האדם, זכר ונקבה, על היכולת שניתנה לנו, בני האנוש, להבדיל בין טוב לרע. על היחיד בתוך היחד, שתזכרו תמיד לתת לכל אחד את מקומו.

4. נברך על משפחה ועל ילדים, בנין עדי עד, שיהיו חלק מחייכם בעתיד המשותף.

5. נברך שיושבי הארץ ימשיכו לפתח את ביתם, מדינת ישראל, ברוח של סובלנות, הידברות, שיוויון ולמידה של איש-את-רעהו למען איזון ובטחון לכל יושבי הבית.

6. נברך את הזוגיות שתמשיך לפרוח ולהוות לכם בסיס איתן ונאחל זוגיות טובה בבריאה לכל המחפשים אותה!

”קול חתן וקול כלה”

שיעור שלישי ׀ שני ואורי

חמש שפות של אהבה-

הפסיכולוג גרי צ'פמן, בספרו "חמש שפות לאהבה", מתאר את הדרך השונה בה אנשים מבטאים אהבה. לתפיסתו לאהבה חמש שפות ברורות ומוגדרות: מילים בונות ומחזקות, זמן איכות, מתנות, שירות ועזרה ומוגע גופני.

ולכל אחד מאיתנו יש אופן שמתאים לו, נוגע בו קצת יותר מהאחרים וגורם להרגיש נאהב ואהוב. לכן, כשאנחנו מביעים אהבה בשפה שאינה השפה המועדפת על בן או בת הזוג שלנו, הרי זה כאילו היינו אומרים לו: "אני אוהב/ת אותך" בשפה זרה ולא מובנת. כאשר בני זוג אינם מכירים את השפה האחד של האחר שניהם מרגישים לא מובנים ובלתי נראים ובעיקר לא אהובים.

שבירת הכוס-

מר בנו של רבינא עשה משתה חתנים לבנו. ראה שהחכמים שמחים ביותר, הביא כוס יקרה של ארבע מאות זוז ושבר לפניהם ונתעצבו. תלמוד בבלי

"אם אִשְׁכַּחךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי,
תִּדְבֹק לְשׁוֹנִי לִחְכִּי אִם לֹא אֶזְכְּרִי,
אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׁמִחָתִי"

- "נִכְתְּמוּ חֲרָבוֹתֵם לְאַתִּים וְחֲנִיתוֹתֵיכֶם לְמִזְמְרוֹת לֹא יִשָּׂא גֹי אֶל גֹּי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה"

"סור מרע עשה טוב, בקש שלום ורודפהו"

"אם אתה מאמין אפשר לקלקל, תאמין שאפשר גם לתקן"

גודל האהבה\ לי עברון

לא טוב שְׁתַּהֲיָה הָאֱהָבָה
גְדוֹלָה מִהַסִּיּוֹם
עֲדִיפָה אֱהָבָה בְּגִדְל הַסִּיּוֹם
שְׂכָשְׁתָּנִשְׁקוּ הָאֱהָבָה וְהַסִּיּוֹם
אִף אֶחָד מֵהֶם לֹא יִצְטָרֵךְ לְהִתְכַּוֵּף מְאֹד
עֲדִיפָה אֱהָבָה גְּמִישָׁה, שְׂמִתְנַשְׁמֶת, מִתְרַחֶבֶת, מִתְכַּנְנָצֶת
עִם הַסִּיּוֹם,
אֱהָבָה שִׁיּוּדַעַת לְהַכְנִס דָּרֶךְ סֶדֶק
בְּשִׁהְדָּלָת סְגוּרָה, אוֹ לְרִבֵּץ עַל הַמִּפְתָּן בְּשִׁקָּט
בִּידִיעָה שִׁהְדָּלָת אֶכּוֹ תַּפְתָּח,
אֱהָבָה שְׁמִיּוֹם רַבִּים לֹא יִכְבוּ
כִּי הִיא עֲצֻמָּה מִיָּם
מִיָּם חַיִּים

